

شورا

۲۲

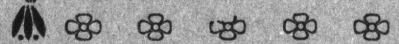
عدد ۲۲ * سنه ۱۹۱۰

محرّری: رضا الدین بہ فخر الدین
ناشر لری: محمد ساگر و محمد زاگر راسپہار

مندرجہ سی :

- ابن وردی . ابن طقطقی .
ہر ایکسی بیوک اسلام
عالمزندنر .
توحید و علم .
امام و مدرس سرور الدین .
میسوینیرلر جمعیتلری VII .
ہادی آطلاسق .
آتالر ہم بالالر .
محبوب جمال آفچورنا .
آداشقان لغتلرمز .
حسن علی .
ترکستان مسلمانلری .
الله یار بلہ شف .
بزنک تل . (معتبر « ایدل »
غزہسی ایلہ حسن علی افندیگہ
جواب) ہادی آطلاسی .
روسچہ لغت کتابلرینہ
دائر .
ر . ت .
قالق و ترکی سوزلر
آراسندہ مناسبت .
دنیا کتابندن VII .
ن . دوماری .
تربیہ و تعلیم . « اوقورغہ
اوگراتو » ح . رامینیف . « عقل
نینچک تربیہ ایدیلہلی ؟ » معلم
عبدالعزیز موسی .
مراسلہ و مخابره .
ط . ویسکی ، قزان ، ترکستان
وقارغالیدن .
متنوعہ . احمد پاینک بر ملا
ایلہ ، صاحبہسی ، پکین شہرندہ
جمعیت اسلامیہ وغیریلر .
اشعار . « امیدسوزلککہ فارشی »
کریم ابوبکری . « کورہ م »
واقف . « قز بالا » جمال الدین
بومایوف . « ایکی ہای » سعید
سونچہلی . « قوبولغان چاچکہ
لر » عبد الغمیر الرشیدی .
« قولگان بورک » م . غفوری .
« وفا » غوامس .
مسامرہ .
ر . ف .
غراف طولستوی وفاتی .

صوڤا ځوچيلرغه بر نومير آچقه سز!

علمي، فني، ادبي و اقتصادي صافي «مسلمانين» ژورنالينه مشرتي دفترى آچقدر .
تاتار تلنده پاريزده چغا طورغان (۱۹۰۸ يلد ۱۵ ايولده چغا باشلادى.)

مسلكى حر اولديغى حالده، مذكور ژورنال دين قيرنداشلرمنى محبت و علم لك يولينه ايرشدر و
آنلرني مدنيت، معرفت، اتحاد و ترقى حاصل ايدهرگه قوتيني صرف ايدهرچكدر .
سوكلو وطنداشليمزه خدمت ايتهر اوچون بوسنه «مسلمانين» ژورناليني صافي تاتار تيلنده چغاروب،
مندرجه سنى اوزگارنباينچه روسچه هم تاتارچه نشر ايدهرچه كمر .
محبت و برله شو سايه سنده گنه بر يافطى يولعه چغوب منگراك ظلمقدان قوطولوربز . مونه شول
كيله چك عمرلر اوچون بار قدر بله بزمى و فكرلرمنى يرافداغى قيرنداشلر يمهز بلدره سيمز كيله، آنلار بلن
يافنلاشوب چن طوغانلر بولاسيمز كيله . چيت ملت لر بلهن دشمانلاشهرغه بزاويلا ميبز . علم و معرفتده گنه
بخت ايكاننى بلگانگه، ياردمچيسز و مسكين طوغانلرمن اوچون فايغروب، باشقه لر آلدنده آنلرنكده
وخشى بر قوم توكل ايكانونى كورسه توب، طوغان يرگه جهم، جانسز ملت كه روح كر يتر اوچون طريشامز .
بار كوچومزنى قربان ايترب شوشى مقدس اش اوچون كوره شوب، قارائغولقده و ظلمقدان ملتزمى
مدنيت نوري بلهن ياقترنور اوچون خدمت ايتكان وقتهمزه، طوغانلرمرده بزك سوزلرگه التفاتسز بولماسلر،
اشله گان اشلرگه فارشى تورماسلر، بلكه بز كورسه نكان يولعه كرو اجتهادنده بولورلر ديه ايدهرمز .
بام و محبت آرفاسنده غنه بختلى و نوزاسز كونلرگه ايرشربز .

«مسلمانين»، نك ناشرى محمد بك حاجى تلاش . يازوچيلر: محمد بك حاجى تلاش، عائشه خانم
حاجى تلاش، ميرسياف فرمبايف، ط. ق خانم، دوقتر احمد بك الله يوف (فاس)، اسماعيل بارفاى
(هندستان)، سيد خدايار خان (مكه مكرمه)، دوقتر باطربكوف (استانبول)، دولت حاطا قوفار (تركيه)،
محمد بك حوزوفار (مصر)، حواجه كوف (افغانستان)، امام هادى آطلاسق، فامبولات به سيوفى،
حكيم بك، سعيد سونجهلى، آ. گ. داتيف، دوقتر عايفجير، اسلام اچروح، كريموف، عبدالرحيم
حافظ (كالكوتتا) و باشقه لر .

تاتارچه مسلمانين ايكي آطنده بر چغوب هر نوميرى رسملر بلهن مزبيله گان ۱۶ صحيفه دن عبارت
بولاقدر . يللق بهاسى ۵ صوم، يارطى يلغه ۳ صوم . روسچه سى اوشاندانق آيغه ايكي مرتبه چغوب، نوميرى
۲۰ شهريتدان، بهاسى يللق ۷ صوم، يارطى يلغه ۴ صوم . اماملر و معلملر اوچون يلغه ۵ صوم، يارطى
يلغه ۳ صوم ايكي سنده برگه آلوچيلرغه يللق بهاسى ۹ صوم .

روسچه ژورنال آلوچيلرغه «شروط الاسلام» نام زور كتاب هديه ايتله چك . (اسلام تاريخى و فلسفه
نظرندان اسلام) شروط الاسلام تاتارچه آلوچيلرغه بر صوم . پادپيسكه قبول قيلنه پاريزده ژورنال
اداره سنده و بارچه مسلمان كتبخانه لرنده . خط و آچقه اوچون آدريس بويله يازيلور :

VILLEMOMBLE, GRANDE RUE, 21. PRÈS-PARIS.

Rédacteur en chef du journal „MOUSSOULMANINE“

M. GOMET-BECK-DE HADJETLACHE Парижъ (франція)

ناشر و محرر محمد بك حاجى تلاش

ذوالقعدة ۲۷ سنه ۱۳۲۸

۱۵ نويابىر ۱۹۱۰ سنه

مشهور آديملار والوغ خادىملار

ابن وردى.

بو كيمسه نىڭ اسمى عمر بن مظفر بن عمر بن محمد وكنيه سى ده ابو حفص اولوب لقبى زين الدين در (*). تاريخ عالملارندن اولديغى ايله برابىر شافعى مذهبده الوغ عالملردن سانالور ايدى. بر وقتلر قاضىلق منصبده هم اولدى. جغرافيا ايله اشتغال قىلدى. بونىڭ اوستىنه شهرتلى اديبلردن اولوب نثر ونظم بابلارنده يد طولاسى وار ايدى. فقير اوله رق عمر كچردى، اوستى و باشى، قيافت و كيومى پىك زبون و دون اولور ايدى. «حلب» شهرينه كوردىكنده نه مناسبت ايله در كندىسنى بر يورت ساتو حقتده شاهد صفنى ايله فاضى حضورينه آلوب كتديلر. فقط فاضى مجلسينه كاتب كامادىكى سببلى كوتوب طوررغه طوغرى كلدى. مجلسده اولانلردن برى، خلقنى كولدرك فصدى ايله ابن وردى گه اشارت قىلوب: «كاتىبنى كوتوب اتمال اوزون وقت طوررغه طوغرى كلور، اوشبو آدم گه قوشساق اولمازمى؟ شايد بىزگه عقد كاغدى (آكت) يازوب و بىرر» ديدى. خلقلار هر برى حقارت كوزلرى ايله قارادلارنده ابن وردى:

(*) «قاموس الاعلام» ده سهو اوله رق بونىڭ لقبى

«سراج الدين» كوستراشدى.

«خدمتگىز باش اوستنه، نثر ايله مى يازارغه بيوره - سز، يونسه نظم ايله مى؟» ديه صوردى. بوگا ايسه: «البتة نظم ايله!» ديديلر. ابن وردى ده قولينه كاغد و فلم آلدى، ساتوچى و آلوچىنىڭ اسملرىنى، نثر يفلر ينى، يورتنىڭ حقىنى و كورشيلر ينى صوردى ده، شول اوڭغايدين گويا ايلككن حفظ ايلمش بر نرسه نى يازمقده اولان آدم قىيلندن: «باسم اله الخلق هذا ما اشترى * محمد بن يونس بن سنقرا» ديه تزوب يازوب كتدى. اوز ينىڭ شاهدلىگينه نوبت بتديكنده: «يشهد بالهضمون من هذا عمر * ابن المظفر المعرى اذ حضر» ديدى و ايكنچى شاهد اسمىنى صورديغندن صوك: «قد حضر العقد الصحيح احمد * ابن رسول وبذلك يشهد» ديه يازدى و اون طوفز يول شعردن عبارت اولان عقد كاغدىنى قچوروب اوقوب ده چيقدى.

مجلسده اولانلر بونىڭ فضلىنه واقى اولوب اوزلرىنىڭ ادبىلىك قىلدقلىرىنى اقرار ايتديلر و قولنى اوبوب عفو اوتتديلر.

مقامات، خطبه و اجازت نامه لر، شعر و قصيده لرىنى مشتمل اولان بر ديوانى بوندىن ۲۸ ييل مقدم استانبولده «الجوائب» مطبعه سنده طبع اولنمشدر. بونده ايسه بهادر اسمنده اوز ينىڭ خادىنى هجو قىلوب

شهرنده ابن تيمبه ايله كورشدم، حضورنده فقه، تفسير و نحو فنلارنده بحث قيلم، سوزمى خوش كوردى، ماگلايىدىن اوبدى، اوشبونك بركانتى اميد ايتمكدهيم. بر كيچه ياننده اولدم، مروت و فتوتنه علم اهلينه اولان محبتنه تعجب قيلم» دييور. ابن وردى ٦٩١ تاريخنده «معرة النعمان» شهرندك دنياغه كلدى و ٧٤٩ - ١٣٤٨ ده ٢٧ نچى ذوالحججه طاعون خسته لگى ايله وفات ايتدى.

ابن طقطقى

اسلام مؤرخلرينك بيوكلرندن اولان بو ذاتنك اسمى محمد بن على بن طباطبا اولوب «ابن طقطقى» ديمكله معروف ايدى. اسلام خليفه لرى حقه يازمش اولان «الفخرى فى الآداب السلطانية و الدول الاسلامية» نام اثرى آروپا مؤرخلرى فاشنده معتبر اولوب دستور العمل طوتولمشر. بونده ايسه ظهور اسلامدن باشلاپ هولاكو طرفندن «بغداد» شهرى استيلا ايدلن كون گه قدر اولان خليفه لرى، وزيرلر احوالى بيان ايدلمش.

بو كتابنى الك ايلك مرتبه اوله رق آلمانبا عا. املرندن اهلوارت «غرايفسوالد» شهرنده ١٨٦٠ ده طبع ايتدردى و نهمسه چه اوله رق بر شرح يازوب باصدردى. صوكره ١٨٩٤ ده شالون وپاريژ شهرلرنده دارنبورغ طرفندن نشر اولدى. الك صوكنده مصرده اولان «شركة طبع الكتب العربية» طرفندن ١٣١٧ ده ٣٠٣ بيتده طبع ايتدرلدى.

اسلام مؤرخلرينك جمهورلرينه خلاف اوله رق بو ذات، وزير علقمىنى مدح ايتمش و «بغدادنك هولاكو طرفندن ضبط ايدلوب خليفه نك اولدرلمكنده بونك عيبى يوق ايدى، خلقلر ناهق بلا يابديلر» ديمش. كتابى ايسه ٧٠١ - ١٣٠٢ ده شوال آينده «موصل» شهرنده تمام اولمشر. وفات سنه سى آچيق بيلنمادى.

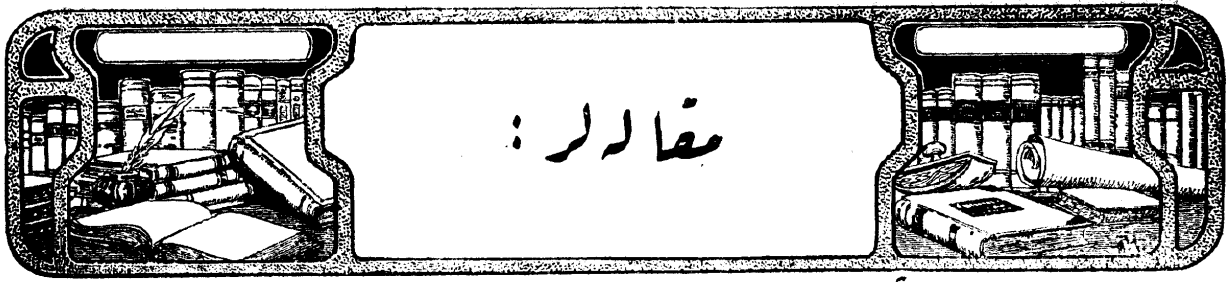
سويلامش بر فصيده سى وار (٣٣٠ - ٣٣٢ بيتلرده). بونك حقنده: «نوم، نوم، ما كر غير شاكر» حقوق نقود مائىن خائىن غمر» كى كوب شيلر سويلا. ديكندن صوكن: «فلا تحسبوا هذا الذى قلت وصفه * غلطتم فلا العشران هذا ولا العشر» دييور. «حلب» شهرنده طورديغنده جغرافيا ده «خريدة العجائب و فريدة الغرائب» اسمنده بر جغرافيا كتابى يازمش و بر خريطه نوزوب بوگا الحاق ايتمشر. فقط ابن وردى، جغرافيا عالمرندن اولمادىغى سببندن بو اثرنده زور ياگاشلرغه مرتكب اولمش و دميرينك «حياة الحيوان» كتابنده يازدىغى قىلندن خرافات و اوهام ايله طولدرمشر.

«خريدة العجائب» الك ايلك مرتبه اوله رق لاتينچه ترجمه سى ايله برابر هيلاندر طرفندن اسوج مملكتنك «لوند» شهرنده ١٨٢٤ تاريخنك طبع اولدى ايكنچى مرتبه اوله رق ١٨٣٥ دن ١٨٣٩ گه قدر ٢ جلدده، تورنبرغ اجتهادى ايله «اوبسالاد» ده ١٢٩٢ ده مصرده طبع اولدى. اوز قولى ايله ياه ياهامش خريطه سى «پاريژ» كنبخانه سندن، صافلاندىغى مرويدر. صوكن و قتلرده «خريده»، آروپا لسانلرينك كوبسينه ترجمه اولدى و هر بونده پك كوب نسخه لر نشر اولدى.

«تمة المختصر» اسمنده اولان تاريخى ٧٤٩ سنه سى آخرينه قدر كالمشر. بو اثر، ابوالفدانك «المختصر فى اخبار البشر» نام تاريخينك مختصرى و ذيليدر. ذهن و اتاچق اوزنلقلردن، اصلسز خبر لردن صاف اولدىغى ايجون اسلامده اولان تاريخ كتابلرى آراسنده بو اثر ممتازدر. ٢ جلدده، ١٢٨٥ تاريخنده مصرده طبع اولدى.

ابن الوردى نحو فننده «التحفة الوردية» اسمنده بر ار جوزه يازمشر. بونى ايسه مستشرقلر پروسياده «برسلاو» شهرنده ١٨٩١ تاريخنده طبع ايتدرديلر. بوندن باشقه اثرلرى ده وار.

ابن الوردى كنديسى: «٧١٥ تاريخنده دمشق

توحيد و علم

۱۶

اسلامیتده تحریفی بلاسی

دین اسلام جمل دینلرنڭ آخری و اکهلی اولوب فطرت انسانیتی قاپلایان بتون اباطیل و اساطیرنی تمام ویران قیلهق و ایسکی دینلرنڭ باشلرینه کلمش اولان تحریفات و تبدیلاتنی دغی بر طرف ایتمهک ایله جناب الله دن وضع اولنمش ایدی ککک اباطیل و اساطیر طرفندن یوطلمش و ککک شیطانیت، بهیمیت، سباعیت، وحشیت عالمرینه دوشوب هلاک اولمش انسانلرنی شول بلالرنندن تخلص قیلمش ایدی .

ایسکی دینلرنڭ باشلرینه کلمش اولان تحریفی بلاسی اوشبو غالب و کامل اولان دین اسلام اوزرینه ده کلمشدر . دین اسلام ظهور ایتدیکی وقت، بتون عالم انسان اباطیل ایچنده اولوب عمومی بر فطرت و ظلمت ایچنده ایدی . اول وقتده طریقی انبیادن هیچ بر شی فالما یوبده حکمانڭ آثاری ده جمله سی معو اولنمش ایدی ترهات و خرافات بتون انساننی یوطلمش ایدی .

دین اسلام بر طریقت عادلله ایله ظهور ایذوب انسانلرنی حقیقی و فطری اولان طوغری یول ایله تربیه قیلمش بولسه ده بو دغی مطلوب درجه ده حاکم بولا آلمایوب کندوسی ده اطرافندن یوطلمله باشلامشدر .

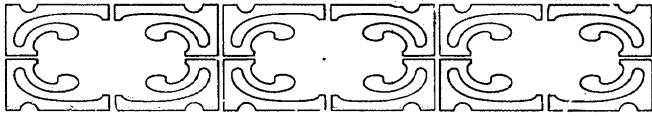
دین اسلام تیز زمان ایچنده حقیقی اولان تربیه و تعلیمی ایله یوز بیگلر قدر تاره و صافی انسانلر یتشدر و بتون آفاه انوارینی ساچمش ایسه ده ایکنچی طرفندن کندسیده اطرافندن احاطه قیلان اساطیر یلرنڭ اخلاقلرینی، دستورلرینی، عادتلرینی آلور ایدی . کاهنلرنڭ، مستبدلرنڭ، مشرکلرنڭ،

مسر فلرنڭ، رهبانلرنڭ، فرعونلرنڭ آثار و طریقه لری ده اسلامیت عالمینه آقرون آقرون آرالاشور ایدی . حاصل جاهلیت ملتربنڭ تورث و تقلید طریقنجه تراکم اولنوب کلن هر درلو طریقه لری اسلامیت عالمینه آقرونلاب تأثیر ایذر ایدی .

بناء علیه دین اسلام لازم درجه ده میدان آلمایوب انسانیت عالمینه تمام حاکم بولمادی . حاکم اوله چق و حاکم اولورغه تیوشلی ایدی، لکن ایسکی دینلره هجوم ایذن تحریف و تفریق دولقونلری آنڭ اوستنده ده هجوم ایده باشلادی . فقط شول قدر واردرکه : ایسکی دینلره هجوم ایذن تحریف و تفریق زلزله لری آنلرنی بتون اساسلری ایله هدم قیلمش و آنلردن نام و نشانده فالدرمامشدر . اسلامیت اوزرینه کلمش تحریفلر ایسه اسلامیتنڭ فقط ظاهرینه ایرشوب آنڭ اساس و تاملرینه ایرشمامشدر . شول جهتدن اساس اسلامی همان محکم و سلامت حالنده محافظه و دوام اولنمقده در .

اسلامیتنڭ یوزی و ظاهری درلو درلو شائبه لر، توزانلر ایله قارالمش ایسه ده آنڭ اساسی غایت محکم حالنده در . چونکه دین اسلامنڭ اساسی قرآن کریم ایله احادیث نبویه اولنور . آنلر ایسه گویا بو کون اینمش و بو کون سویلنمش اولان کبی غایت محکم حالده محافظه فیلتورلر . بناء علیه اسلام اوزرینه تحریف بلاسی کلمش ایسه آنی دغی ازاله قیلهق ممکن اولنور . فقط بونڭ ایچون بیوک اسلام عالمنڭ بجدلر، مصالحلر، داهی فیلسوفلرنڭ یتشما کاری ضروردر .

اسلامیت عالمینه هجوم ایذن تحریفلر ایکی درلو سبب ایله اولنمشدر . بری : دین اسلام دنیا نڭ هر طرفنه جایراب درلو دینلرده و درلو جنسلرده و عنصرلرده و درلو مسلکلرده اولان انسانلر فوج فوج اولوب

میسوینیولر جمعیتلری،

VII

میسوینیولر فی ماقتاوم (*)

«شورا» نڭ ۱۷ نچی نومبرنده «بز هم میسیو- نیرلر» سرلوحه لی بر بند یازغان و اول بندمه میسیوینیولرنڭ مسلمانلرنی اویغاتو حقنده شاقطی فائده لری بارلغینی بیان ایکن ایدم. میکا اول بندم حقنده یاقین دوستلرمدن تل ایله اعتراض ایدوچیلر بولغالاغان ایدی وشونڭ ایله برابر بعض بر ضیالیلر طرفندن «درستی سز ایکنانچه» دیگان سوز هم ایشتکان ایدم. مینم اول بندیمه ۱۹ نچی نومبر «شورا» ده ملا نصرالدین الخواجهشی طرفندن تاغیده بر اعتراض یازغان. هر مسئله گه تورلی یافدن قاراب تورلیچه حکم ایدرگه ممکن بولغانلغی کبک، بو میسیوینیولر مسئله سینده هم تورلی جهتدن قاراب تورلیچه نتیجه لر چقاررغه ممکن. مین مسئله گه ملا خواجهشی کوزلگی آرقلی قاراغان بولسه ایدم، هیچ شبهه سز آنکچه نتیجه چیقاروب شول چقارغانمی حقلی صانار ایدم. لکن اول میسیوینیولر مسئله سینده ئلله نیندی تاریخی و سیاسی سرلر بولغانلقدن بز آکا شول یافدن قاراب حکم ایکنانچه. بو مسئله آچیراق آکلاشلسون اوچون یاکنادن برر سوز سویلرگه طوغری کیله. شول سوزلر سویلانمی مسئله آچیق آکلاشلهاس کبک کورینه در. شویله که :

علم و معرفت، برك و طوغانلق نیگوزی اوستینه قورولغان مبارک اسلام دینی، عامما سونڭ بالغان نأویللری ایله شولچاقلی بوزولغاندرکه : صوگفی

(*) بو مقاله، اوتکنان عددگه کورورگه تیوشلی ایدی. لکن مطبعه طرفندن اولان بر سببگه کوره اوتکنان عدد عادتده گی وقتندن برقدیر کونلر ایکنان ترتیب ایدلری. اوشبو VII نچی مقاله آلنغان غه قسیر VI نچی عدد مقاله جیولوب تمام اولمش ایدی.

دین الله اولان اسلامه دخول ایتمه شلدرکه: آنلر کندی طریقلرنندن و آنا بابالرنندن فالغان آثارلرنندن و عاد- تلرندن، رسملرنندن و کندی تربیه لرنندن تمام تازاره آلمایوب تقلید سببندن همان ایسکی بابالریڭ طری- یقلرنده فالملشر و آنلر ایله کوب جاهلیت قاعده لری و طریقه لری اسلامیت عالمنه دخول ایدوب اسلام تر بیه سنه سد اوامشلدر. بونڭ سببندن قرآن کریم گه اعتصام قیلوقغه ده سکنه کلمشدر.

ایکنچی : مسلمانلرده انتقاد و محاکمه بولغیدر. و هر بر شینی قرآن شریف گه تطبیق ایدوب محاکمه ایتمک طوغروسنده مساهله فیلمقلریدر. قرآن کریم بتون اباطیل و اساطیرنی ویران قیلوب نوع انسان اوزرینه یاکنی و حقیقی اولان تربیه و علوم و یرمش اولدیغندن بونی اظهار و اشاعه قیامق اهل اسلامنکده ذمه لرینه واجب ایدی. ملت و ناشر دین اولان امت اوزرینه عالمنه اولان ملتلرنڭ مدنیتلرینه محاکمه نظر یله باقمقلری، آنلرنڭ طریقلرینی نفتیش و تدقیق قیلومقلری و هر بر قاعده و دستورلرینی انتقاد میزاننه قویوب صوکره کرک اولسه اخذ قیلوق کرک ایدی. هر بر اشنی کتاب اللهغه تطبیق قیلوب قارامق و تفلید طریقه سندن یراق بومق لازم ایدی. قرآن کریم کنده ده انسانلری تقلید طریقه سندن چیقاروب : «اتبوا ما انزل من ربکم ولا تتبعوا من دونه اولیا.» هم «واذا قیل لهم اتبعوا ما انزل الله الیکم قالوا بل نسمع ما الفینا علیه آباءنا ...» دیه آیت کریمه لری انزال قیلنوب تقلیدنڭ بطلاننی کوسترمش و «فبشر عبادی الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه» آیت کریمه لری ایله انتقاد و محاکمه قیلوق طریقه لرینه یول آچمشدر. عموم امت، بو آیتلرنڭ مفادلرنده مساهله قیلماغان بولسه لر ایدی تقلید طریقلرنندن یراق بولوب انتقاد و استدلال یوللری ایله گنه کینه چکار و اسلامینی خرافاتدن تمام پاک قیلوب فقط حکمت ایله حقیقتدن عبارت اولنوب فالاقق ایدی.

اعتقاد ایدوب تمسزنی تهلی ظن ایتکان مسلمانلر اوزلکلرندن قورمسقه آدومی چاقلی بولسده قوز-غالاچق توگللر ایدی. چونکه ئلیگی صنعی قوانین اهللری آنلرغه خیالنی حقیقت دیو اعتقاد ایندیر-گانلر؛ علوم و معارفنک حراملغینی قوانین الهیه دن دیو آلداب اوشاندیرغانلر ایدی. وشونک ایله برابر چېچی بدعتلر شریعت مطهره صورتینه کروب قلمبرگه بیک نق اورناشقانلر ایدی. مسلمانلرنک ترقی و تعالیلری اوچون معرفت قویاشی ایله مسلمان لر آراسنده ایگ اولوغ قویمه بولغان شول بدعت و خیاللرنی ویران ایدو اهل اسلام ذمه سنده فرض بولغان بولسده لکن مع الناسف آنلرغه هجوم ایدرگه مسلمانلردن چنلاب هیچ کم قیوچیلقی قیل آلمادی. زیرا آنلرغه هجوم، صافی اسلامغه هجوم کبک کفر حساب ایدبله ایدی.

مونه شول معرفت قویاشینی قابلاغان مشئوم قویمه ارغه ایگ اول باشلاب میسیونیرلر هجوم ایتدیلر. درست میسیونیرلر آراسنده یاوز تریبه سایه سنده صافی اسلامغه هم هجوم بولغالادی، لکن آنلرنک صافی قاعده لرگه هجوملری بیک اثرسز ایدی. زیرا چین فانانینک جیلی ایله، متانتلی طاغیر قوزغالماغانغه اوخشاشلی صافی اسلامغه قارشسی چین فاناتی جیلی حکمنده بولغان میسیونیرلرنک هجومی آکا ضرر کبترمه یه چکی بدیهی ایدی.

صوگفی مسلمانلر، علمأ سؤنک، احداث ایتدیکی قوانین مشئومهنی چن اسلام خیاللاقلری کبک میسیونیرلرده شول قوانیننی اسلام خیاللاب آکارغه هجوم ایدلر ایدی. بونلر چن اسلامغه توزان چاقلی بولسده ضرر کیلتورد آلمادقلری، حالده تیگی یاماولرغه (آلاما شالامالرغه) شاقطی غنه ضرر ایر-شدیرلر ایدی. ایگ عجبی شونوسسی ایدیکه: بورونغیده اسلامغه شرح صانالغان یالغان نأویللر بوکونده میسیونیرلرغه ایگ نق فورال بولغانلر ایدی. مونه شوشی واقعه لر اسلام دنیا سینی صارسندی. مسلمانلرغه «صافی دین ایله جعلی دین نی آبورمی

زمانغی اسلام، «شامانیزم» درجه سینه تنزیل ایدلگان. علمأ سؤ طرفندن احداث ایدلگان دین صنعی ده، صافی مبارک اسلامنک چن قاعده لری بولغان کبک، باشقه دینلرنکده بایناق غنه قاعده لری بار. دیمککه صافی اسلام اورفینه مسلمان دنیا سنده صنعی بر دین، نصوص قطعیه لرنی ابطال ایدوب حکمینی اجرا ایده باشلاغان. مونه شونک شوملوغنده اسلام عالمی بار کبک ملک، دولت، حکومتلرینی معو ایدوب حاضرنده طونچغوب یا طمعه بده بولدیغی دنیا تموغینه کیلوب غرق بولغان. اوزلکلندن اوزی چوروب معو بولورغه یاقینلاشقان عالم اسلام شو-لچاقلی زهرلنگان درکه: اوزلکلندن توزه لماس درجه گه ایرشکان. کوباله کلر عاشق بولقلری اوت تیکره سنده هلاک بولقلری کبک مسلمانلرده عاشق بولقلری علمأ سؤنک دین بدعیلری ایله هلاک بولغانلر. حاضرگی زمانده بیر بوزونده گی جمع مسلمانلرنک اوستلرنده حکم سوروب آنلرنی هر بر سعادندن معروم ایتکان و بنا علیه بو کونگی ذلت و مسکنتلرگه غرق بولوغه سبب بولغان نادانلق، افتراق، تعصب و بونلرغه اوخشاشلی صاناب بترگیسز اخلاق ذمیملرنک بار سینده سبب، هیچ شبهه سز شوشی علمأ سؤنک اضعات احلاملری ایله رؤیا لرندن ترتیب ایدلگان دارو صورتنده گی آغو، ایکنچی عبارت برلان ایتکانده آنلر طرفندن ابداع ایدلگان قوانین مشئومه لردر. مونه شول قوانین مشئومه لر صافی اسلام اورنینی طوتوب کیلگان زمانده نیچه عصرلردن بیرلی زهرلنوب کیلگان چوروک اسلام عالمینی یاوروپالیلر کیلوب باصدی. آنلر آرتندن گروه گروه اولارق بر قولونده انچیل ایکنچی فولنده صلیب طوتقان میسیونیرلر کتوی کیلوب فالج لنگان مسلمانلرغه ایشیدوی بیک عار-لاندره طورغان یاگا درس لر بیره باشلادیلر. شول بات درس لرنی طکلاودن حاصل بولغان عارک سببلی ضعیف بولسده اسلام دنیا سنده قیملد او پیدا بولدی. یوقسه طورا طاش بولوب قاتقان، خیالنی حقیقت

لرده، فالجلىنغان اسلام عالمينىڭ آچۇرلىرىنى فابارتوب
 آنلارنىڭ فاطقان قانلىرىنى فايناتورغە وبنأ عليه اويوغان
 اسلام اعضالرىنىڭ جانلانويىنە سبب بولدىلر. پرافيسور
 فليوچيفسكى تاتار فتنەسىنى (Татарское иго)
 «طوزغاق روسلرنى برلشدىروب بيوك روسيه
 حاصل ايدوگە سببى بولدى» دىيۇب مافتادىغى كېك
 مېندە «طوزغاق اسلام عالمىنى باشلاب خرىستيانلر
 وشونلر آراسىندە باشلىچە مېسيونىرلر برلشدىرگە
 كرشدىلر» دىو مدح ايدە آلام. طوغرىسى مېن
 آنلرنى طوغرىدىن طوغرى اسلامغە خىدمت ايتدىلر
 دىمىم وشول جھەتتىن آنلرنى مافتامىم دە. لىكن آنلر
 ضرر ايدەمىز دىو شاقىغىغە فائىدە ايتدىلر. افىون
 لانوب اولدىرلىگان (سكندەلندىرلىگان) كشىنى پلان
 چاغوب دېرلدىرگانگە اوخشاشلى مېسيونىرلردە
 فالجلىنغان مسلمانىلرنى زھرىلر ايلە جانلاندىردىلر
 دىو مافتى آلام. ھادى آطلاسى .

بارامى ايكان» دىگان بىك مقدس براوى كرتوگە
 سبب بولووى ايلە برابر، مسلمان آكليلرىنىڭ
 جىلى دىن دن اخلاصلرىنى فايتاروب اولگى صاف
 مبارك اسلامنى اعادە ايدوب آنى علوم ومعارف
 ايلە ياكادىن دوست ايدو لازم ايكاپىلىكنى آكلا-
 ندى. نتيجهسى اولارق مسلمان عالمى ئلله فايجاندن
 بىرلى كوررگە مشتاق بولغان ايكى فاناتلى (شرق
 وغرب علومىنە آشنا) فرىد وجدىلر كىلوب اثبات
 وجود ايلەدى. اسلامنى بدعتلردن وصوگىنى زمانىڭ
 اوھام، خىالاتلردن تصفىە ايدوب آنى «علم»
 دوستى ايدو، مسلمانلرنىڭ دىناوى اخروى سعادت-
 تلىرى اوچون برنچى كىركلى نرسە ايدى. مونه
 شوگا ايك اول مېسيونىرلر نغرضى سببلى كېك بول
 آچىلدى.

ايشتە عوموم اسلام دىياسىنە وشونلر آراسىندە
 روسيه تاتارلرىنە مېسيونىرلرنىڭ ايتكان فائىدەلرىنىڭ
 برنچىسى .

تاغىدە بر آز سويلېك ئلى: انسان يا اوزىنىڭ
 ايك ياقىن كوردىكى دوستىنىڭ نصىحتى ايلە وياخود
 ايك ياراتىدىغى دشمانىنىڭ خورلاوى ايلە غىرت
 وھىمت كە كىلوب آناردە اويغانو پىدا بولا. بز غافل
 مسلمانلر ايك ياقىن نصىحتچىمىز قرآن شرىفنىڭ سعادت
 بخش نصىحتلىرى ايلە اويغانا آلمادق. بزنى ئلىگى
 مېسيونىر دىگانلر عارلاندىروب، خورلاب غفلت
 اويقوسىدىن قوباردىلر. اول ايلەمىنسكى، مىروپىيىف،
 ايلئس، رايفسكى، اسمىرنوف، دارونكىن، مالوفلرنىڭ
 اثرلىرى بىزردە اونوتلغان مقدس ترك قانلىرىنى
 ياكادىن احبا ايدوب عادت دە ۸-۱۰ ساعت اويقولانا
 طورغان راحت اويقولرىمىزنى اوچروب تون كون
 مرابط بولورغە سبب بولدىلر. بورونقى پادشاھلردن
 فالجلىنغان بر پادشاھنى بتون طبىبلر دارولادىن عاجز
 قالغاج، خادقلردن برسى پادشاھنىڭ آچووينى كىلتورە
 طورغان سوزلر سويلاب آنىڭ بولغان عصب (нервь)
 لرىنە آچوسببلى فاينغان قانلىرىنى اونكاروب پادشاھ-
 ھنىڭ سلامتلىوينە سبب بولغاناھى كېك بو مېسيونىر

آتالر ھم بالالر.

آتالر ايلە بالالر آراسىندە بولا كېلىگان
 اختلاف، دنيا ايسكى بولغان كېى ايسكى اشدر.
 بو اختلاف بعض وقتدە آتا ايلە اوغلىنىڭ فىكرلىرى
 باشقە بولودن چقا ھر ايكوى اوزىنىڭ فىكرىندە
 خىالىندە نقى طوروب، اوز فىكرىنى اثبات ايتوگە
 طروشوب، برەوى دنىيانى ياكى بلە باشلاغانغە
 و ايكچىسى بلوب طاتوغانغە، بربرلىرى ايلە فوشولا
 آلېچە ابرولوب كىتەلر. بويلە ابرلو آتا ايلە اوغل
 آراسىندە كوگلسز اش بولسەدە، قورقنچ، كراھت
 سىزلىمى. گرچە مونىڭ كېى فىكر باشقە بولو ايلە دە
 ككوب وقت آتا ايلە اوغل آراسىندە نار-
 ضىلقلر كورولوب، بايتاقىنە اوگايىسزقلر چغوغە سبب
 بولسەدە، بولرنىڭ ھر ايكسىنىدە، فانى عىپلەرگە

بول بوق - مونی طفتاتورغه طرشو ، انسانده بولغان
قوه فکریه نی طوختاتورغه طرشو بولادر . موندای فکر
آیرلو ایله بولغان دشمانقلر ئلله نیقدر الوغ آدملر ،
بیوک عقلی کیمسه لرده ده کورولوب کیله در .

یر یوزنده بولغان جنایتلر آراسنده ، آناسینه
قول کوتارمش ، بیوک اوکابسرقلر کتورمش اوغللر نی
بایناقنه صانارغه ممکن . موندای اوغللرغه حکم
و قانون آلدنده جواب بیوررگه توغری کیله در .
بو کبی جنایتلر کوبره ک وقت مادی جهندن بولوب ،
آنالر ایله اوغللر آراسنده فانی دشماناقنه
سبب بولوونده شبهه یوقدر . آناسینی اولدوزچی گه
هر بر کشینک کوکلنده قورقنچ ، نفرت پیدا بولا ،
هر کم فزولانوب فاتیغ روشده آنی عیبلی . حتی آکا
ایک یاقین بولغان کشیلرده آنی عیبیلدون آکا نفرت
قیلودن اوزلرینی طیبیا آلمیلر . آنالرینی تللری ایله
حقارت قیلوچی اوغللر نی ده هر کم عیبلی . چونکه
دنیاغه کیلوینه سببچی بولغان آناسینی سویو ، حرمتلو
هر کمنک بورچیدر .

بالالرینی بر نرسه گه ده صانامیچه « اوز کونکنی
اوزک کور ! » دیب تقدیر قولینه تابشروچی آنالر
ده عیبندن قورتولا آلمیلر . حتی آنا دیب آنالورغه
ده لایق اولمازلر . عائله سنده طووب میتر یچسکی
دفترگه یازلغان بالالر نی تقدیر ایشگینه تاشلارغه
فانون ابرک بیرمی . موندای آنالر آز طابولور .
بزم سوزمز بالالری حقنده « اوز گمانلرنجه هر بر
تیوشلی اشنی اشله گان » آنالر توغرسنده بولاچقدر .
هر فایسی آنالر ، بالالری حقنده کوچی یتکان
قدر هر بر اشنی تیوشنجه اشلاب تربیه لرنده طرشد
قلرینی سو یلاب اشاندرغه طروشهلر . و حالا که
موندای هر بر تربیه سینی تیوشنجه تماملمش آنا
تیوشلی بولغاننک یاربمیده اشله مه گان بولادر .

بالالری ایچون هر بر تیوش تربیه نی یرینه
کتوره آغان آتانی کیز آلدینه کتوروب
فارساق ، بالالری کچکنه وقتده آنلر ایچون فاراو-
چی باللی ، آنلرنک آشاو ایچو ، کیوم سالوملرینه

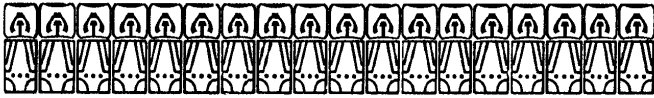
آچهنی آیامی ، بعض وقت بالا بولمه سی یانندن
اوتکانده باشلرندن صیپی یا که بربر عیب اشله سه لر
جرا ویره ، اوقو وقتی یتکاج مکتب گه بیاره ، آنده غی
کره کلرینه کتابلرینه ده آچه آیامی ، لکن بو اشلر نی
باشقه اشلر آراسنده عادتی اشلر کبی گنه اشله ب
اوته . بو بالالر یا که آزادن برسی توغری بولدن
چقوب آغر حال گه اوچراسه ، بالا اوزی عیبلی ،
اگرده شوندا ی « کتودن آیرلوب کتمش قوی » مادی
جهندن چاراسز قالسه ، تربیه نی تماملمش آنا : « نعمت
قدری بله گان - یاراقسز ، یالقاو ، باشقه بلا » کبی
اسلرینی آیتوده صارانلق قیلیدر .

ایکنچیسی ، « بالالرینی سویه طورغان آنا » مو-
ندای آنا بالالرنک اویناب سیکروب یوردکلرینی ،
اوزینک « به بکه » ، « نانالر » ینک حرفلر نی درست
آیته آلمیچه سویله شولرینی یاراتوب فزق کوره ،
کچکنه یومشاق قوللری ایله آنالرینی بوینندن قو-
چاقلاب او بولرینه جانی راحتلنه ، آنلرغه تورلی
اوبنچاقلر ، قوزچاقلر آلوب اوزینک محبتنی اظهار
قیلا ، باشقه لر آلدنده بالالری ایله افتخار ایته . لکن
کوب وقتده بر نیچه بللر اونو ایله شوشی کورکام
رسم ، باشقه توس گه کروب ، بورونغی « به بکه » لر
« نانا » لر اورنینه « یالقاو » « فارشی » « طوپاس »
هم باشقه شونک کبی سوزلر ایشتوله باشلی . بالالر
اوسب آنالرینه کورکل یوبانوچی ، اوبنچاق بولودن
اوتکاج « بالالرینی سویه طورغان » آناغه فزقسز
بو اوب کیتلر .

مبالغه قیلوب یازلمش دیواسه ده بوندای آنا
لر نی آباق آدلاغان صایون اوچراتورغه ممکن . کچکنه
وقتده بالالرنک تربیه سی ، آنالر وظیفه سی ابدیکنی
هیچ کم انکار اینمی . آنالرنک وظیفه سی ایسه :
بالالر اوسوندن باشلانوب بیگره کده دنیاغه کره باشلا-
غان وقتدر . آنلرغه بالالر نی کچکنه وقتده « آشاتو »
غنه تیوشمی ایکان ؟ بالالر ایله ، آنالر آراسنده
باشقه معامله ، باشقه فاراوده بولورغه تیوش نوگلمی
ایکان ؟ آنالرنک کوبسی اوسب پته طورغان اوغل

ياشلىك حسابلىنىپ، باشنىڭ ايلدىكى ھەر كىم گە معلومدر. محبتنى ياش خاتونىنە و آندىن ماوغان بالا لرىنە صرف ايتسەدە، تىرىدە تىگىز ايتوبورونچى اونوتىپچە چىر ايتمازگە تىوش. كوب آتالار اوزلرى اولگان صوڭىندە دە مىراث آلودن محروم ايتوب، بار ملكنى ياش خاتونىنە يازوب قالدەرلر، شرىعت وقانون بىلگىلەنگان حصەدن محروم ايتەرلر.

بالالار ياۋزلىقتىن زارلانۇچى آتالارنى بىك ىش اوچراتورغە مەكىن. مېنىم فەكرەچە بوزوق آتالردە آز بولماسە كەرك. آتاسىنى اوتورونچى اوغللار قاتورغەغە يىبارولە، بالالارنى ھىلاك ايتونچى آتالار ھىرمت كە لايىق بولوب طورەرلر. ايكىنچى خاتون آلوب بتار بتماز بالالارنى قووب يىبارونچى آتالارنى، اوز بالاسىنى اوتورونچىلار آراسىنە سانارغە باطر چىلىق قىلامن. چونكە قوولەش بالالارنىڭ كوبسى ھىچ بر اش كە طوتونە آمەچە چارەسز قالبوب، يمان يولداشلر آرا سىنە اوچراب توفىقتىن يازادە ھىلاكت چوقرىنە نوشە، ياكە انتقام آلوب جنائىتچى بولوب ھىلاك بولا. ھەر نەچك بولسەدە مونڭ ھىلاك بولونىنە اوزىنىڭ آتاسى سىبىچى بولادر. محبوب جمال آقچورىنا. «ماونىقا»

آداشقان لغتلەرنە.

ادىبلر مەنزىڭ كوپى فقط يات تىللىر ايلەنگە اوغرا. شوب، فقط شول تىلدە بولغان لىت و مزىتلرنى كورورلر. اوز تىلمەزنىڭ و ادبىياتمەزنىڭ تارلغن و پارلىلغن سوبىلەر تورورار. بو ھال ھەر نە قدر آچىدىرغىچ بولسەدە، درستلىگىن اقرار ايتەمى ھال يوقدر.

ايسكى زىمانلردە بزم توركى تىلىدە عرب تىلى كىبى ادبىياتى كىڭ، لغتى كوب بولغاندر. لىكن كوپى بلە كورە و بر آزىدە آكسىزدن لغتلر بوغالبو بتمىشىدر. بزم توركىلر كىبى قاراچل (ھەر كورنگەنگە

قىلرلىنى، اوستىلرندە بولغان آغر يوك مىثالندە ساناب مەكىن قدر تىزىردەك اول بوكىن فورىتورورغە اجتھاد ايتەرلر. شونڭ اىچوندى قىلرلىنى طوغرى كىلگىن كىباوگە (گرچە كفو اولماسەدە) بىروب، اوغللر- نى دە (عائىلەسىنى تىرىدە قىلورلىق كوپى بولماسەدە) اوبىلە ندرىرگە طوروشەرلر. بىزنىڭ اوستىن توشىكچ، نىچك بلىدك شولاي طور! دىگان كىبى. اما عائىلە سەعدىنى دىگان نرسەنى اوبىلاوچى آز.

بالغ بولدى اىندى دىب بالانىڭ تىرىدە سىندىن آل چىكو، آتالىق وظىفەسىنى اوستىن توشور و سانالى، شوشى بلوغ ياشىنە بىتكان وقتلر، بالالار اىچون فور- قىنچى و آغر اولوب انلرنى ياكىلىش يولغە كىنودن صافلارغە طوروشو بىگرەك تىوش بولادر. كوب وقتلردە عقلى آنانڭ كىڭكاشى، محبتى، مەكىن بولسە مادى ياردىمى، آغر آچى دىقىقەلدە بىوك فائىدە كىتوروب ھىلاكت گە توشودن صافلادىغى اثبات ايتلمىشىدر.

بالالارنىڭ دىنياغە كىباونىنە سىبب بولوب، آشاتوب اىچرتوب اوقوتو، ھىتى بتونلەى ضىالى بولغانچە اوقوتو ايلەدە تىرىدەسى تمام اولوب آنانڭ ھىدمىنى بىدى ھىسابلانمى. بلىكە بالالار بتونلەى انسان ھىسابىنە كروب، آياق اوستىنە باصقانغەچە كوزەتو آتالارنىڭ بورچىدر.

اوزىنىڭ آتالىق وظىفەسىنى بىرىنە كىنورمىچە، ايكىنچى خاتون آلوب ياكىدىن عائىلە توزگان ياكە خاتونى اولوب دە ايكىنچىنى آلوب اولگى خاتونىدىن قالىش بالالارنى اورتاشدىرمىچە، تقدىر اىركىنە تاشلاوچى آتالار ايلە بالالار آراسىندە پىدا بولغان دشمانلىقلر كوزلرگە آچىق كورونوب طورادر. آتا اوزىنىڭ محبتى، مالنى، وقتىنى ياكى عائىلەسىنە صرف ايتوب نىگى بىچارەرلر، اوباسىدىن اوچونغان قوشلر كىبى بولغاچ، نىچكە بولسە انتقام آلو فەكرىنە توشب ياوز اوبىلار اوبىلارغە مەجبور بولالار. بىگرەكە آتالارنىڭ محبتى، مالنى بونلردىن آلمان اوگى آندان انتقام آلورغە بول ازىب كوب وقتلردە الوغ جنائىتلر اشلاب ھىلاكت گە نوشەرلر. محبت آلدىندە قارىتلىق

ایهروب کیتوچی) خلق دنیا یوزینه یاراتلاماش بولسه کیرهك. ایسکیدهگی تورکی حکومتلربنك، ڈال نیندهی فارسی تللرن رسمى قلوب، اوزلربنکن آیاق آستینه سالوب طاپتاوولری قاراچل بولولربنه دلیلدر. نلهز شولای ایتوب ایزلوب، فصلوب یور گهن وقتلرده اشله نوسز و توزه نلوسز بولوب، کیندکچه تارایمش، لغتلری آداشمش و کوبیده بوغالمش، اُك و تاوشلر آلشنوب، حرفلر اوزگه-رلمشدرلر.

شو آداشقان لغتلرمزدن قای بری طابلوب، چیت یاغاسندن مطبوعاتکه کرتله باشلاسلر قای بر آدملر چغوب - بو سوز تورکیچه بولماسه کیرهك - دیه باشلابلر. مثلا: ازبا (Изба) سوزی برر درس کتابینه کرتلسه قازان بلغارلری حاضر فاراول قچقرا باشلاب - اول سوز بزنیکی توگل - دیه چکلدر. «آبدراغان اوردك - آرتندن یوزر» مثلینه مصداق اولارق بزده بك کوب آدملر چلغی تورکیچه بولغان بر سوزنی، بر مناسبت نابقان بولوب، یات تلگه نسبت ایتهدرلر. مثلا:

«قوشتان» سوزی «خوش دان» دن بوزلغان؛ «آربا» سوزی «عربه» دن بوزلغان دیورلر. بولای ایتوب تانی بوله کلهب بترانودن مقصدلری نه در؟ - هیچ معلوم توگل. ناپ - تازا تورکیچه بولغان «قاتن» سوزینك - خ - حرفی ایله یازلوینه قاراب، عربچهده جمعی - خواتین - بولوینه قاراب فارسین قلو اوچون بر یل نارتشدیلر.

ایندی، چلغی تورکیچه بولوبده آنده - مونده آداشوب یورمکده بولغان لغتلرنی نابوب، بلنگهن قدری دلیللری ایله یازوب کورسه تەك تیوشدر. مین بو اورنده القبا ترنیمی ایله مناو سوز لرنی یازامن.

(۱) آبز. بو سوزنی باشلاب شهاب الدین المرجانی حضرتلری - حافظ - دیگهن سوزدن بوزلغان دیه کورسه تندی. اول توجیه درست بولماسه کیرهك. ح - و - خ - حرفلری - ق - غه آلشنوب،

قا - آ - غه آلشنوب یوروی بار بولسه ده آبز - نك حافظ دن آلشنغان بولوبینی زمان صیدرمایدر. اورتا آزییا تورکیلری دین اسلامنی قبول ایندکلرندره عربلر ایله مناسبتلری یاگی بولاسه کیرهك. شو حالده حافظ سوزی حدیث عالمی معناسنده بولوق اوزره تورکلرگه ایرشدیکی بولماسه کیرهك. حالبوکه، بك اسکی زمانلرده تورکیلرده آبز سوزی بار ایدی. مثلا: بورنغی فاپچافارده مشهور نوسم آبز دیگهن کشی بولوبدی. اویفور تورکلری آره سنده ده آبزاق، آبزتوار آنلی کشیلر بارلغی ایشتلدر. شو حالده تورکیلر نك حدیث علمى ایله مناسبتلری بولماسدن بورن تللرنك آبز سوزی بارلغی آکلاشلادر. سوزنك اره تینه قاراغانده آبز سوزی تورکیلر ده - ضیالی - معناسی اورنده قوللانامشدر. شوکه اوقشاتی چونندن هر حرمتلو آدملره ده آبز لقبی بیرلمشدر. بلغار و میشهر تورکلری سوکفی نادا - نلقهه قالدقلرندره بو سوزنی بوتونلهی آرزانلاتوب، اوقومشلی بولسون - بولماسون، هر یاقنلرینه لقب قویوب - آبری و آبی دیه باشلامشدر. یاش کیملرده قابن آغالرینه - آبز آغا - لقبینی تاقمشلر در. شولای ایتوب آبز سوزی بوتونلهی کچره یوب قالمشدر.

ایندی بو بیکرمنچی عصرنك آغارو دورنده بوسوزنك بهاسن کوتهروب، ضیالی (Интеллигенция) معناسی اورنده یورگز و تیوشدر. مین اوز یانمندن چامالایمن - عالی درجهده اوقومشلیلرغه - آبزدار، اورتا درجهده گیلرگه - آبزگوی لقبلرینی اصطلاح ایتو کیره کدر. مجرد - آبز - سوزینی معرفت معناسی اورنده قوللانوب، معرفتی (Образованный) اورنده آبزلو سوزینی اصطلاح ایتو کیره کدر.

(۲) آتامان آتا - سوزی اسکی نورکیلرده شریف (Благородный) معناسی اورنده یورهشدر. رتبه لقبلری یاصالغانده شو سوزگه (لق و - مان) ادانلری کیلترلوب - آتالق و آتامان چغارلمشدر. آتا بك سوزی هم بر رتبه نك لقبیدر.

صناعت ايهلری ايچون حال آغراشاه باشلادیقی کورله در . چونکه کيبتلرده و عموماً بازارلرده روسیه فابریقالرندن چقغان نرسه لر صانله باشلانغان؛ قول بلهن یاساغان نرسه لر که قاراغانده فابریقا ماللری چيستاراق اشلانگان هم آرزانراق بولغانغه و مسلمانلر کوبرهك فابریقا ماللری استعمال ایده باشلانغانغه صناعت ايهلری نه اش قالمیچه دهقانچیلک (ایگونچیلک) که طوتونرغه مجبور بولغانلر .

بوندن ئلوك بر نیچه یلر پاخنه (مامق) اوکماو سببلی دهقانچیلر نكده حالی بیک آغراشقان ایدی . فقط صوگفی سیزونده پاخنه نك بر قدر یغشی هم شونك اوستینه بایتاغوق قیمت بولوی سببلی دهقانلرده سودا گرلرده بر آز طن آلدیلر . حاضرته مسلمانلر نك همه سی دیهرلك پاخنه ایگوب شونك بلهن گنه کون کورگانگه بتون اشانچلری ده پاخنه نك اوکوندغنه در . بویغی سیزونده پاخنه یغشی بولغانغه بونلر احتمال که بر قدر ماتیر یالنی یاقلر نده بر آز توزانوب آلورلر . تعجب که بومسلمانلر ایگونچیلک قوراللری برده اوزگرتیلر ، همان شول ایسکیدن فاللا کیلگان آغاچ طر مالری بلهن آزابلانلر . شهرلرده حکومت طرفندن ئلله قایچاندن بیرلی ماشینلر اسقلادی آچلوب بونلر ده هر تورلی ایگونچیلک اسبابلری صانله قده ایسه ده بو اسبابلر مسلمانلر طرفندن برده التفاتقه آلونمایچه نیچه یلردن بیرلی اسقلادده موکایب یاتمه درلر .

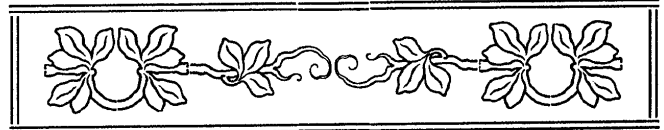
بوندهغی مسلمانلر نك کوچی یتکانره گنده یورطی ایکی گه بولنگان بولا . برسی مهمان خانه صانالوب ، کیلگان قوناقلر همه سی شونده قبول ایتوللر . یورت خواجه سی اوزی کوبردک مهمان خانه ده بولونوب کیلگان قوناقلری برلهن شونده آشاب ایچه در . ایکنچی بولمی خاتونلر ایچون یاسالغان بولوب بونده خاتونلر اوز آلدینه آبروم طورالر . بوبولک که یورت خواجه سندن باشقه ایر کشینک کروی غایتده منع ایبوله در . بونده یالکز ایر ذاتندن خاتوننک برادرلری و یا خود ایك یاقین قرداشلری گنه کرسه لر کره آلالر . عموپنله بونلر نك

بو سوز تورکی تلندن بونوله ی چقارلوب ، یالغز قای بر اروغلرده (راز بونق) معناسنده گنه قوللانلدر . (روس فیلالوغلرندن غاؤقین دیگن کشی اوزینک (Словарь) نه آتابک سوزینی عربچه ، آتامان سوزینی وینگیرچه دیه کورسه تمشدر . نه اوچون بولای ساتاشتردیغن اوزی بلسون!) آتامان سوزی روسلر نك فازاچی عسکرنده گی رتبه لرگه لقب بولوب قالمشدر .

نافازنی آتامان ، استانیچنی آتامان ، هم پاسو-لقاؤی آتامان رتبه لری بارددر . بعضا بر تورلی پارتیا نك باشلغینه ده آتامان دیورلر .

تلر نك نجابتن ساقلامق هم مولایتمق اوچون بو سوزنی اوزمزگه فایتاروب ألمق تیوشدر . سیلسکی استارستا ، وولسنوی استارشینا اورنینه اولنی آتامان ، وولسنوی آتامان ، هم اشچیلر آتامانی ، اوکتابریستلر آتامانی غوچقوف دیمه لیمز . (اخری بار) .

حسن علی .

ترکستان مسلمانلری .

ترکستان مملکتنده یاشاب اوزلرینه سارت لقیبنی آلفان بر مقدار ترک قومینک احوالینی اوگره نو بزنگ ایچون آبروجه اهمیتی وار اولدیغندن و اوزم اوچ یلدن زیاده شونلر آراسنده طوروب حیات و معیشتلری حقنده بر قدر معلومات حاصل ایتدکمدن توبه نده گی مقاله منی یازارغه جسارت ایتدم .

ترکستان سارنلرینک بر مقداری بو صوگفی یلررغه حدلی اوز قوللری بلهن یاساغان قهمن ، طست و غیر شونک کبک یورت اسبابلری بازارده صانوب معیشت ایتکاله گانلر . فقط بو صوگفی یلررده غنه

خاتونلری بايتاغوق تارلقده فصنقيلقده عمر ايدهلر . چونكه بر آز بايراقلرنده اوچار دورتار خانون آلو بولغانغه بونلرنك باري سيده بر اورونده طوئولغانغه بونلر وقتلر بن كوبراك اوز آرا قچقرشو نزاعلاشو بلهن اونكاره لار . بو خاتونلرنك جيتوزرا كلرى كوندش جفاسندن فوتولمق ايچون ايچي خاتونلرغه مراجعت ايدوب دردينه دوا ازلى باشلى و آقچار صرف ايكدر . بونلرنك ايچي خاتونك فوشووى بوينچه ايرينه و كوندشلرينه ئلله نينداى چوب چارلر آشاتدفلريده روايت ايدلنه در .

تركىستانده كوكلسىز اشلرنك برسيدة منتظم مكتبلرنك برده يوفلغيدر . اول (فشلاق) لرده عموما خاق اوقورغه ده بازارغه ده بيلمى طورغان عامبلر در . شهر لارده بولسه ده ره تلى مكتبلرى برده يوق ، خاتون قزلرده همه سى اوقو يازودن معروم لار در . ايرلر ايچون هر نه بولسه ده مسجدر بلهن ييشاشه مكتب مدرسه كېكلرى بار . بونلرده اوقوله طورغان نرسه لار هر نه قدر زمانه سينه يارارلق بولماينچه نى تانلرلرنك ايسكى مدرسه لرى بلهن برابر بولسه لرده بونلردن هېچ اولمازسه اوقورغه بازارغه اوگره نب چيغوچيلر بولا . اما بيچاره خاتون قزار ايچون بونلرده يوق . بونده غى خاتون قز آراسنده سواد (غراموتا) بلگاني مكدە برگنه تابلسه تابلور . اھالينك يارطيسيني تشكيل ايتكان نسوان طائفه سنى بو قدر فارانقيلقده طوتوب نادان قالدرو عاقبت يەش عمرلرينى كوندەش جفاسى ايچنده اونكاروب تركلكنك باشقه لذت لرنندن معروم ايدو جائزميدر عجباً؟ خاتون قز احوالى توزه لمسدن بورون ملتنيك احواليني توزه نو برده ممكن دگلدر . ايك برنچي اصلاح شول طرفدن باشلانيرغه تيوش . چونكه آنلر ملتنيك آنالرى حساب ايدوله لار . بونده غى مسلمه لرنك حالرينه فاراساك ياور و پاليلرنك و آنلرغه ايهروب بعض روس محررارينك ، اسلام نظرندە خاتون قز يارطى كشى ساناله ، حتى مسلمانلر خاتونلرغه كشى ديوبده فاراميلر ايكن ، ديو يازغان سوزلرى خاطرغه كېلوب نوشه ده سوكره يوق بو

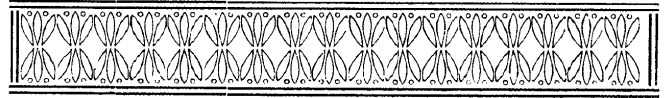
اسلاميتكه افترا مسلمانلر بيك كوب اشلرنده حقيقى اسلاميتچه بورمه گان كېك خاتونلرغه معامله لرى ده اسلاميتده برده بولماغان اعتقادغه ايمان ايتولرندن كېل ديب ايتورگه . جبور بولاسك .

اوزون سوزنك قسقه سى ، تركستان مسلمانلرينه حاضرندە بولماغان كېك استقبال ده ده پارلاق كوزلر كورنمى . بلكه ئلله نينداى قاره بولوطلر و قاره كونلرگنه كوررگه طوغرى كېله بونلرنك كېله چكده خدا طرفندن بېرولگان شولقدر طبيعى بايقلرغه نعمت كه اييه بولولريده بيك شېه ليدر . بونداى طبيعى بايقلرني اجنبيلر ضبط ايدە چكى حاضر دانوك كورونب طور .

روسبه دن هر يلنى بو طرفلرغه خاخوللرنك كوچب كيلولرى ، بونده غى ارمنى يهودى تجارلرينك اوگخانلقلىرى و شول بولدقلىق سايه سنده مسلمانلرنك غفلتلرندن استفاده ايدوب فائده لى اشلرني اوز قوللرينه آلولرى ، مسلمانلر نادانلق سببلى بونلر ايله سودا و معامله ده ياريشه آماولرى ، كېله چكده اشلرنك نيچوك بولاچغين حاضر دانوك بيلديروب طورالر .

مسلمانلرنك دينى ، معيشى ، اقتصادى مسئله لرين قايفرتوب آنلرغه يولباشچى اولورلق كشى ده مع التأسف بونده هېچ يوق . حاضرگى زمانه نك كيدشى ، حكومتنيك مسلمانلر حقنده طوتديقى سياستى و باشقه لار بونلرغه عموميتله مجهولدر . بر طرفدن بايلرى ئلله نيقدر طنطنه لى روشك طوبلر ياصيلر ، اهمينسز بر مجلسلرينى ئلله نيقدر كوتره لر ، چيكسز راسخودار طونالر ، بر هفته ياكه بر يارم هفته مدتندە بولغان مجلسلرگه مكلر و يكرمى مكلر حتى ابللى مك صوملر صرف ايدهلر . شولاروق ايكنچى ياقده فقير فقرا بارلغيني آنلرنك ده علمسز هنرسز مكتبسز ايدكيني خاطرلرينه ده كيتورمبلر . ايشته سارت فرداشلرمزنيك احواللرى شونك كېي جانسزلقلردن عبارتدر . الله يار بلاشف .

بزنڭ تىل .

(معتبر «ايدىل» غزته سى ايله حسن على افندى گه جواب)

انسان اوچون آغزنده غى تلى، نه چاقلى قدرلى بولسه، شونوك كېكوك شوشى تلى ايله سويلشكان سوزلرى وايكونچى عباره برلان آيتكانده اوز ملتىنىڭ تلى هم شولچاقلى قدرلى بولورغه تيوشىلدىر. مونه شوشى قدرلىلوك اوچون جناب حق، قرآن كريم ده «الله انساننى ياراتدى و آڭا كوڭلنده گى نرسه نى آچىق ايدوب سويلاونى (بيانى) تعليم ايتدى» ديو منت ايتمشدىر. بر كشى نڭ تلىده بيلتكلك بولو سببلى آيتورگه نلاگان سوزىنى ايتنه آلمى طوروى، اول كشى گه نه چاقلى كېمچىلك ايسه، بر نرسه نڭ اسمىنى اوز دىلكدن طابا آلمى آبدىراب طوروده ملت اوچون شولچاقلى كېمچىلكدر. بيلتكلك - صافاو كشىنىڭ اوزىنه گنه نقص بولدىغى حالده، تىل يارلىغى عهوم ملت اوچون طور توپانلىكدر.

اورونسز تعصب هم نادانلق شوملوغنده بز تركلر نڭ اوجماغغه اوخشاشلى اولكەلرى ويران بولوب بتكان كېك، بورونغىده باى بولغان تلار يده تركلر نڭ اوزلرى ايله ويران بولورغه ياقينلاشقان. آلايدە اولوكلرنى تورگوزگان كوچلى الله نڭ رحمتى ايله سوڭقى زمانلرده تركار اويغانماغه و بناء عليه تركلر «ترك» بولوب ياشار اوچون نه لر كيرك ايكانچىلكنى دوشونمگه باشلادىلر. تركلر نڭ آتا بابا لرىنى تيكشورلرى، اوشانداق يوغالغان ترك شوكنى ايله اونوتالغان ترك تللرىنى احبا ايدىرگه طرشولرى، بارسىده تركلر ده تركك علامتى بولا باشلاوغه اياڭ چن علامتلردىر. تركلر، بورونغىده اوزلرى عالى ملت بولغانغه اوخشاشلى آنلر نڭ اولكەلرىده كېك، تللرىده كېك هم عالى ايدى. لىكن تركلر نڭ علويتى اوزلرى نڭ كورك صفتلرى ايله اولوب بعض بر تاريخ

ايبالرىنڭ اويلاونچە حضرت ابراهيم عه مغه ترك اوروغلرىنڭ، اوچنى ايلتوب تىكرو ايله آنلرغه علويت وويررگه ياراماز. ترك تلىنىڭ بايلغىنى اثبات ايدار اوچون هم اصلا ترك ملكى بولماغان سوز- لرگه حريص لنوب «بو بزنڭ تىل!» ديو بيلانو ايله گنه آنڭ بايلغىنى اثبات ايدوب بولماز. كشى مالى ايله بايولغان بايلىق، حلال بولماغان كېك كشى تلىنه خواجهلىق ايدو ايله گنه بايولغان تىل هم حلال بولوب بتماز. بايلىق بركاتلى بولسون اوچون مال، باينڭ اوزىنكى بولورغه تيوشلى بولغان كېك، تىل باى بولسون اوچونده سوزلر ملت نڭ اوزىنكى بولوى شرطدر. روس عالمرى آراسنده يات ملت نڭ تللىرىنه «مونه بو بزنكى» ديوپ بيلانويچىلر بولغانلىقى كېك، بزنڭ تاتار يازويچىلرى آراسنده هم يات تللرگه بو بزنكى ديوپ خواجه بولورغه ماتاشويچىلر بار. روس عالمر ندىن پرافيسور ميللىر اوزىنڭ بر كتابنده «يورتاول» سوزىنى روسلر نقى ديوپ دعوى ايتمىچى بولا. حالبوكه بو سوز چن ترك سوزىدر. «يورتاول» يورتاق اوغول معنى سىنده بولوب بورونغى تركچەده آلدن باروچى عسكەرگه اطلاق قىلونغان. روس عالمرىنه اوخشاشويچىلر بزنڭ تاتارلر ده ده بولغالى باشلادى.

سوڭقى ۲۰ نچى نومبر «شورا» ده «توركيچە مو توگلمو؟» ديه «ايدىل» غزته سىنده يازلغان بر بند كوچرلىگان. شولوق «شورا» ده «تىل يار يشى مقال لىرى حقنده» سرلوحه لى معلم حسن على افندى طرفندن يازلغان بر بند درج ايدىلگان.

«ايدىل» ده يازلغان بىنده، بزنڭ «فالا» سوزى عر بچه قلعه دن آلونغان، «ديو يازديغىز سوزگه اعتراض ايدىلوب فالانڭ اصلى» «فولا» بولوب عربلر اوزلرى قلعه سوزىنى تركچە فالادن آلوب عربلاشديرگانلر ديو دعوى ايدىلگان. معلم حسن على افندى اوزىنڭ مقاله سنده حقوق و تاريخ جھتندن يات ملت نڭ سوزى بولغان بر نيچە سوزنى غايت چى صورتده غصب لاپ آنلر نڭ ترك سوزى ايدىكىنى دعوى ايتكان. بزنڭ

بلوچہ ہو ایکی دعوی اصلسز دعوی اردر . شویله که :
بر ملت ایکنچی ملتنن تل آلور اوچون ، تل
عاریت که آلوچی ملتننک ، آلونمش ملت طرفندن
سیاست و یاخود مدنیت جھتندن مغلوب بولووی
تیوشلیدر . غالب ملت ، مغلوب ملتننک اوزینی نیچک
جیکسه ، آننک تل و عادتده هم مغلوب ملتننک تل
و عادتلرینی شولای مغلوب ایتہ . بو فاعده نی تل
تیکشرو ایله مشغول بولوچی آدملر هر وقت کوز
آنلر نده طوتارغه تیوشلیدر . اتفافی غنہ غلبہ نابقان
ملتننک واقعہلرینی استثنایا فیلسهق ، تیگی قاعده نی
کلی قاعدهلر جملہ سندن صانارغه ده یاری . مونارغه
تاریخن مثال آندارغانچهغه چاقلی اوزمزننک روسیه
ده گی روسلر ایله ، روسیه ده طوروچی بات ملتنلرینی
کوز آلدینه کیلتورسک مقصود شفافی غنہ آچیق
آکلانورلق .

روسیه ده طوروچی نه چاقلی ملتنلر وار ایسه ،
بونلر ننگ اوزلری روسلر طرفندن مغلوب ایدلگان
کبک ، آنلر ننگ تلی هم روس تلی طرفندن مغلوب
ایدلگان . روسیه ده نه چاقلی بات خلقلر وار ایسه ،
هر ریننک تلندہ مکلمب ، بیک آز اولغانده یوزلاب
روس سوزی بار . میشار تلیننک یارتیسسنہ یاقینی
روسچہ در . بالعکس روس تلینده بورونفیده ناقارلر
زمانہ سندن کروب قالغان بر نیچہ سوزنی استثنایا
ایتسهک ، بات خلقلر تلی طرفندن بر نیدہ فاتوشماغان
ویاخود فاتوشسده النادر کالمعدوم حکمنده بولوب
بیک آزدر .

روس عالمر نندن کنازکوف جناباری اوزیننک
"Изъ прошлаго русской земли" دیگان کتابنده
(صحیفه ۱۴۵) ناتار فتنہ سیننک روسلرغه کوبہو تأثیری
بولغانلغنی ، اوشانداق روس تلینہ ناتارچه دن کوبہو
سوزلر کرگانلکینی صانی و « ناتارلر مدنیتسزلر
ایدی شونلقدن روسلرغه تأثیر ایدہ آلمادیلر ، آنچق
روسلرغه اوزلری آلوب کیلگان ملیشقی بر نیچہ
عادتلر ایله روسیه غہ ناتارلر طرفندن کرنگان نیچہ
نرسه ننگ اسمی نیگنہ قبول ایتدیره آلدیلر » دی . دیمکه

روس تلندہ گی بر نیچہ ناتار سوزی بار ایسه اولده
بورونفی دن قالغان غنہ نرسه لر . آکلانادرکه : تلنی
ایکنچی ملتنرگہ قبول ایتدیر و اوچون یا مادی ویاخود
معنوی غلبہ شرطلر . ایندی کیلیک مقصودغه .

بورونفی عربلر ، ترکلردن سوز آلور اوچون
ترک قورالی عرب قورالینی و یاخود ترک مدنیتی
عرب مدنیتی جیکووی شرطلر . صوگنی عصرلرده ،
ترک قورالی عرب قورالینی جیکمش و بنیاء علیہ عربلر
ترکلر طرفندن سیاستا مغلوب بولمش ایسه لردہ بو -
رونفی عربلر ده « قلعه » سوزی استعمال ایدلگان
چاقلر ده ترکلر ننگ عربلرگہ نه سیاست و نه مدنیت
جھتندن نوزان چاقلی بولسون تأثیرلری بولمامشدر .
بو ، تاریخ ایله ثابت بر مسئله در . مدنیت یاغندن
ترکلر ننگ عربلرگہ غالب بولووینہ کیلسهک اول هیچ
زمان بولغانی یوق حتی عربلر اوزلریننک مدنیتلری ،
عرف و عادتلری ، تل و یازولری ایله ، توگل ترکلر -
نیگنہ حتی بتون مسلمان عالیمینی مغلوب ایتکانلر ،
حاضرگی ناتار تلندہ مکدن آرتق (مرجانی صاناونچه
۱۰۸۴) عرب سوزلریننک بولووی ، عثمانلی ترکلریننک
تللری ایسه عربلاشوب ترک اثرندن آنارده آزغنہ
سوزلر قالووی ، اوشانداق بورونفی ترکلر مسلمان
بولدقلر نندن صوگرہ اویغور یازووی آتالغان اوز -
لریننک ملی یازولرینی طاشلاب عرب یازووینی قبول
ایدولری ، بارسیده عربلر ننگ ترکلرینی مدنیت ایله
جیکولریننک علامتیدر . ایش بولای بولغانده عرب
تلندہ گی « قلعه » سوزیننک ناتارچه قالا سوزندن
آلونی نی خیاللاغانچه ، مدنیت جھتندن عربلرگہ
مغلوب بولغان ترکلر ننگ « قالا » سوزینی عربلر ننگ
« قلعه » سندن آلنووین اویلارغه تیوشلیدر . بو فکر
ئلی مسئله گہ عمومی فاراغانده . اما آکا خاصلا برق
فارسهق ، همدہ عرب لغتلری ایله ترک لغتلرینی
تیکشروب باقسهق ، مسئله تاغی بر قات آچلا توشه .
عرب تلندہ « قلعه » سوزی خرما توبونندن
قوبار بلوب آلونغان چیق ، توبونندن قوبارلغان خرما ،
صیرت بیرننک کیساگی ، شیشمان بولوت ، طور

معناسنده استعمال ایدیلگان. نتا ککه: بورونغی ترکچه (خداغه هر ایشک قیلساک حواله * بولور جنت بو اولتورغان قواله) دیگان شعرده گی قواله سوزی قله معناسنده در. «مادی آطلاسی».

«شورا»: - بو مقاله نك حسن علی افندی گه جواب اوله رق یازلمش قسمی آلدغی عددده درج اولنه چقدر.

طاش، طاغ اوستنده گی حصن یعنی قورغان معنالرنده استعمال ایدیلده در. شونوڭ اوچون «قلعه» نی قاموس المحيط «القطعة من السنام و الحصن الممتنع علی الجبل» ديه ومختار الصحاح «العصن علی الجبل» ديه تعريف ایدله لر. باشده صیرت بیر، دشماندن صافلانا طورغان طاغ اوستنده گی اورون معنالرنده استعمال ایدیلگان «قلعه» سوزینی بارا طورغاچ انسان قولى ایله یا صالوب آنك اچنده بولو سبیلی دشماندن صافلانا طورغان شهرلرگه ده اطلاق قیلونا باشلاغان. شونلقدن بورونغی عرب جغرافیونلری قلعة ابی الحسن، قلعة ابی طویل، قلعة ایوب، قلعة اللان، قلعة بسر، قلعة حماد، قلعة الجص، قلعة يعصب و هكذا بونلرغه اوغشاشلی قلعه لفظی ایله باشلانغان بیک کوب شهر و قصبه لر ذکر ایدله لر. حتی بونلردن بعضیسی مثلاً «قلعة بسر» حضرت معاویه زمانه سنده بسر بن ارطاة طرفندن فتح ایدیلگچ آکا قلعة بسر دیو اسم ویرلگان. حضرت بسر نك صحابه لگنده بعضلر شبهه لنسه لرده مسند احمد بن حنبلده بسر دن ۳ حدیث روایت ایدیله. بسر اوزینك رسول الله دن ایشکاننی بیان ایدله عسقلانی نك «الاصابه فی تمییز الصحابه» سنده هم بسر نك صحابه لغینه ایك قوتلی دلیللر بار. ایشته ترکرلر ایله اصلا مناسبتلری بولماغان زمانلردوق عربلرده «قلعه» سوزی بولغان. حضرت عمر ایله عثمان زمانه لرنده عبدالرحمن بن ربیع نك باب الابواب ایله ترکرلری (خزرلر اولورغه کرک) محاربه ایندیکنی ابن الاثیر الکامل (ج ۳ ص. ۱۴-۱۵) نده ذکر ایتسه ده آنده نل قبول ایدرلک ایش بولماغان. اکلانادرکه قلعه نی قالدن آلنغان ديهك، هم لغت هم تاریخ جهندن خطادر. «قولا» سوزینه کیلسهك «قولا» سوزینك آناردن آلنوون اوللارغه یارامی «قولا» سوزی اول اوزی عربلرنك «قله» دیگان سوزندن آلونغان. سامی بكنك «قاموس ترکی» نده هم «قولا» ایله «قوله» نی «قله» نك غلط املا سیدر دیو آکلانغان. بورونغی ترکچه ده قولا (قوالا) صورتده یازیلوب همانده «قله»

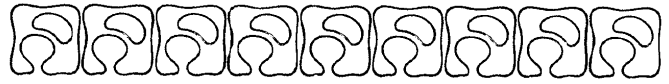
«روسچه لغت کتابلرینه دائر»

مرحوم محرز عبدالقیوم الناصری جنابلرینك اثر اجتهادی اولان «روسچه دن تاتارچه غه لغت کتابی» (اصلاواری) نشر اولندقدن سوکوره، آکا باشقه هم بعض بره ولر طرفندن چغارلغان روسچه دن تاتارچه غه لغت کتابچه لری وار. روسچه او قوچیلر ایچون بونلرنك فائده سی غایت بیوک ایدکنده شبهه بوق. لکن نیچون بونك فائده سی نسبتنه یاخود ده از یاده فائده سی اولاجغی معلوم اولان «تاتارچه دن روسچه غه لغت کتابی» ترتیب ایدوچیلر بولنماز؟ ترتیبی آغرلقدنمی؟ یا باشقه بر سبب وارمی؟ یا که آنك فائده سی از ديه چکارمی؟ بنهجه بو سوکغیسی یعنی تاتارچه دن روسچه غه یازلغان لغت کتابی کوب کیمسه لر ایچون غایت ضروردر. چونکه تاتارچه بر سوز نك مقابلی اولان روسچه سینك مصدری لغت کتابندن تابلسه، مشتقاتینی بر آز صرف، نحو، غراماتیقه کورگان آدم اوز اجتهادیه تابا آلاچق.

بعض بر جزئی مکالمه و مسئله لر حقنده روسچه سینی بلمدیکی بر لفظنی کیمدن سوریم ایکان؟ یاخود کیمنی آلوب باروب سویله تیم ایکان؟ ديه آبدراب طورودن کوب آدملر فوتولاچق. زیره کوب وقت، لازم اولغان بر اشنی اشلاودن و مقصودنی افاده دن فقط بر لفظ مانع بولا آلا. شونك ایچون افتداری وار افندیلردن اوشبو بیوک احتیاجه زنی دفع و خدمت

دنيا كتابندن .

٧

ساعت ١١ نى صوقعانده بوده ياطورغه حاضر لنه باشلادى ، اورنلر ين نوشاب تمام چيشنگانندن صوگره اوستهل اوستنده ياتقان ساعتن ينه بر مرتبه فاراب استيناده غى چويگه ألوب قويدى و اوزى يورغاننى باشندنوق بوركانوب ياندى . بر آز ياتقاندى صوگه ئلله نرسه چلت - چلت ايتكان توسلى بولدى يورغان آستندن باشن چغروب فاراسه استيناغه آلينبوب قويلمش ساعتنگ چلبرى سلكنوب طورا ايدى . بو ، موگا عجب توسلى طويولدى « فايچان ألنوب قويلغان ايدى همان توقناماغان » ديه اويلادى ده ينه شوگا فاراب طوردى . واقعاً ساعت چلبرى همان سلكنه ايدى . بايتاق وقت اوزدى اما ساعت چلبرى همان توقنامى ايدى . طورغان صاين بو اش قورقنچلى طويولا باشلادى . اورنندن طوروب ساعتنى آلدى واوسته- لگه قوبوب آچوب فاراسه نى كوزى برله كورسون ساعت ايكىنى صوغا ، كوزى ساعتنگ ايكيلى رقمينه توشو ايله كيچهده نى اوشبو وقتك اويغانغلى خاطر ينه كيلوب چچلرى چبق كى قاندى وبتون تنى صالفون صو قوبوب بيرگان توسلى بولدى . اى توشدر ئه لى ديه اويلااب اويغانمچى بولوب باشلارن بوطنى ، قوللرن سلكه و آياقلىرى ايله طبرچنا باشلادى . لكن برده اوزگارمى همان شول بولمه شول وقت وشول طورش . مونه اورامك موزيقه اوينى باشلاديلر ، مونه بوتره زهدن باروب فاراسه حاللر تمام آلماشندى ده كيتدى .

جاي كونيندنگ كيچى ، قارشيدى بيك زور باقچه ، بتون ترتووار خلق ايله تولغان ، همهسى باقچهغه كره ، ايل كى خلق باقچهغه آغا . « پيرمى » شهرى ايمش بو پيرمى شهرينه بر يومش ايله مونه حاضرگنه پويزدن توشوب اوشبو نوميرگه كيلگان ايمش . باقچه ياغندن بيك شهب موزيقه اوياناغان طاوش ايشوتيل . « چيغاييم

نى اشلهب مونده ياتام ؟ » دى . واقعاً كيوملرن كيدى و قولينه زونتيگن توتوب ايشكدن چغوبده كيتدى . باقچه فابقاسى توبنده گى ايليكتريك فانارى يانينه يتكانده خلق سيره گايگان ايدى . اما بتون باقچه اچى دو كيله . بيك شه ب تياتر بولاچق ايمش . باقچه اچنده گى فاسسه يانينه خلق طغلغان ، همهسى بيليت آلا ، ئه نه نيگى يافدن ايكنجى ازوانوك طاوشى ايشوتيل . بوده فاسسه يانينه كيلدى . لكن مونده غى خلقنگ برده طانش كشيلىر بولماوينه عجب ايته ايدى . حالبوكه بو ، پيرمى خلقيندنگ بيك كوبسى ايله خصوصاً پريكاز چيكارى ايله بلش و طانش ايدى . مونده غى خلق بارى ده يات بر قاراغانده روسلر ، بر قاراغانه تاتارلر بر قاراغانده پولافلر توسلى . نيچك بولسه ده بولدى بيليت ألوب تياترغه يونه لى . بو ، تياترغه كروب اورناشقان وقتده آفتنقى ازوانوق شلطفى ايدى . فانارلر سوندى وبتون خلق طن قالب برده آچلغان كوته باشلاديلر . پرده آچيلوب كيتوگه موننگ نه نى بوز كى بولوب ئلله نيچك اوشوب كيتدى . چونكه منظره بتونله ي موننگ ايونه اوخشى هم موننگ اولگان خانونى توسلى اوك بر خانم كورينه ايدى . بو وقت موننگ يانينه اوطورغان بر باريشنه آرتنده غى بر قزغه بوريلوب : ئه نه خانم مظلومه شول ايندى ديه موننگ اولگان خانونيندنگ اس-من آيتدى . موننگ طرفندن اشلنگان فاجعلر پيصه غه آلمانغى بو تمام آكلادى و بردن خورلانو ، ايكنجيدن اوكنو حسى ايله قبقرل بولوب ، قاراونده دوام ايتدى . مونه مذكوره خانم بوزن آچوب خلقغه فارادى . آننگ ماكلابى يارلغان ، كوزلرى كوگارگان و بيتى قبقرل قانغنه ايدى . تياترده غى همه خلق اوه ! . ديوب قويديلر شول وقت بر يانده غى قراواندن بر اير كشى (بو اوزى) سيكروب طوردى ده خانونى يانينه كيلوب باشنده غى ياولغىن طارتوب آلدى و : « نرسه گه شكشوب اوطوراساڭ ؟ طوتارمن ده طاغى اوستره ب چغروب طاشلارمن ! » ديدى . مسكينه نك باشى قبقرل فان وچاچلرى ئلله نيشل ب يولقنوب قوبوب تورغان حاله

نهایت: بر قولى ايله خانمنڭ باشندن وېر قولى ايل قولطق آستندن طوطوب قوچاقلاھانچى بولغان ايدى، طاش كىمى فاندى دە فالدى. خانمنڭ باشى قان وبارا ايله چېرداب طوراً قولطق آستندە پتلكەمەي طوغان بالا! ساچلرى طوردى كوزلرى آقایدى نى ايتورگە ونى قىلانورغە بلمدى نهایت فچقروب يغلى باشلادى يراقدن يغلما جانم يغلما ديگان طاوش ايشتلدى بور يلوب فاراسە يانندەغى خانم باقچەنڭ ارغى باشندە اوق بالاسىم قوينينە قىدرغان حالده كيتوب بارا وموڭارغە قاراب: «يغلما جانم يغلما» ديه ايدى. مونه تياتردن دېر - دېر خلق چغا باشلادى.

لىكن برده بو كورگان كشيپلر نوگل؛ بلكە هر قابوسى زور ايمچەكلى و غایت فالون ياببالانغاچ خاتونلر ايدى. آنلرنڭ چقغانى بر موڭا طابا كىلەر و ظالم! ظالم! ديه فچقرا ل ايدى. قورقوندن سيكروب طوروب كيتمكچى بولدى لىكن اولگەرە آلمادى بىك فالون قورصافلى بر خاتون موني كىلوب قوچاقلادى و غایت فاطى قىفا باشلادى. بتون باقچە يالانغاچ خاتون ايله طولغان ئەلى همان چقالر ايدى. قايدە باررغە حتى سلكنورگە اورن فالمدى. بتون تېرە ياغى فورصافلى خاتون ھمە سى دە موني فصالر، ئنەلر ايدى. اش آتقى چىگىنە يتدى. صولش آلورغە دە ايرك فالمدى آتقى كوچى ايله بر مرتبە آه! ديگان ايدى. نى كوزى ايله كورسون اوزينڭ ايوندى ترەزە گە سويە لىگان حالده طاش كىمى فانتانندە طوراً.

مونه ايشكىنى فاغالر. آچ، آچ دېلر. ايشك آچلدى. وايشكىن كروگە بايى ھم فاراولچى: «ئىللە فوطوردگمى نيشلەب ياطاسڭ اوزا فلماي توش بيتە سىن ھمان كىيتندە يوق، بولاي قىلانسەڭ ابرنە گوك تله سەڭ قايدە كيت!» ديدى ھم بىك آچولاندى. بو نى آيتورگە دە بلمى ھمان قاتوب طوراً ايدى. بايلرى چغوب كىتكچ بۇدە اوستينە باشينە كىوب كىيتكە كىيتدى. كىيت ايشكى توبندە زورغە فورصافلى خاتون طوراً ايدى. بو بىك شكە ندى. ھم كىيتكە كرمانچە آنڭ كىتكانن كوتوب بر ياققە اوطوردى. بو ھمان

كوربنە ايدى. ھمە خلق، اوفى قزغانچ، ديدىلر. بو اوشبو منظرەدن خاتونينڭ آوروب، بالاسن سالغان و نهایت اوزى دە جان تسليم ايتكان كون ايكانن آڭلاغاچ چىداب طوراً آلمادى. اورنندن سيكروب طوردى دە طوبتورى ايشكگە كيتدى آنڭ قاراب طوراسى كىلمى ايدى. باقچە دە دە خلق باردر ئەلى بر آز بوررمن دە قايتورمن، ديدى. ھم برەر طاناش كشى اوچراسە تياتردە اويىالغان فاجعە نڭ اوزى حقندە ايكانن بلەلر ميكان ديه صنماناچى بولدى. بونڭ فرضينە خلاف اولارق باقچە دە بر كشى دە يوق ايدى. آرى باردى، بىرى كىلدى برده كشى كورنمى ايدى. نهایت باقچە نڭ قارا كغيفنە بر پوچما. غندە يالغزغنە اوطور وچى بر خانمنى كوردى و اوزينڭ عادتچە ماچى كىمى شول خانم نيگرە سىند، صىپانغالاب يورى باشلادى ھم خانم اوطورغان اسكاميە نڭ بر باشينە راق اوطوروب تمەكى قابزدى. خانم ھمان آلدینە قاراب بو بوغوبقنە اوطورا و قوينينە بر نرسە قىدرغان توسلى قولطق آستى قاباروب طوراً ايدى بو سوزگە باشلاب: نىگە بو بوغوب اوطوراسز تياترغە كرمديگزمى؟ ديدى. خانم غایت نچكە و لطيف طاوش ايله: «اول فاجعە نڭ مينم ايچون قزىغى يوق ميكا موندە يالغزلقدە ياخشى» ديدى. بو: مبن دە يالغز يورگان خانملرنى سويەم، ديوب ياقينراق يلىشى. بو وقت تياتر طرفندن ظالم! ظالم! ديگان طاوش ايشوتلە ايدى. بو ايشتمگانگە صالغوب يذە خانمغە ياقينراق كىلدى ھم: مين موندەغى كشى توگل اوزم نوميردە يالغزمن قوناققە رھيم ايتكز ديدى. خانم دە: آزغنە تبسم ايله: اى مين سىنى اولدە دە كورگانگە اوخشىم بز طاناش توگلمى؟ ديدى. خانم نڭ بو سوزى مونڭ ئىللە نىندى شھوانى حسلرن طاغى بر فات فوز. غاتوب: درست درست بز طاناش مز، ديه قولن سوزدى خانم قولينڭ بوز كىمى صوق بولووى موڭارغە ئىللە نچك او كفايسز طوبولسە دە بو طوتوب طورودە دوام ايتدى. خانم: «يه قولمنى يبار ايندى!» ديوب تبسم ايندى. بو آنڭ صابن قولن اچكە رەك طغوب

زېږونم

اوقورغه اوگراتو.

بالارنى اوقورغه اوگراتور اېچون اوچ طريق قوللانيلار: (١) اېچك طريقى، (٢) قوشمه (* طريقى، (٣) آواز طريقى.

اېچك طريقى آوروپاده ١٨ نچى عصرده اوق بتيكان بولسده بزم مسلمانلرده كوب يرلرده همان دوام ايتمكده در. اېچك ايله اوقو اوچ درجه گه بولونهدر. اولنگى درجه سنده بالاارغه حرفلرنك اسم لر ينى بلدرلر. حرفلر ايله بالالارنى تانوشدرغانده، حرفلرنك فيونلر ينه ينگلار ينه قارامېچه، الفبا ترتيبنچه كورساتلدر. بزم ناتارلرده مثلا: الفى، بى، تى، شى، جيم... ديب يادقه بيكلانيله در. باشده معلم، بر حرفنى كورساتب اسمن آينه، شاگردلر آنك آرتندن تكرار ليلر؛ آندن اېكنچى حرفنى كورساتب اسمن آينه، شاگردلر دخى ده تكرار ليلر، آنك آرتندن اوچنچسنى اوچنچى، آرتندن دورتنچسنى... شول روشده بار حرفلر كورساتلوب بتهلر. بالالار حرفلرنى فايبن توتوب صورانغانده ده بالشميچه آينه آلورلق تكرار ليلر. آندن صوك ايندى اوقونك اېكنچى درجه سى باشلان.

بو اېكنچى درجه سى اېچكلرگه اوگره نودن عبارتدر. اولده بر قوشمه نى (بوون نى) تشكيل ايتكان حرفلرنك اسملرى آيتوله، آندن صوك شول حرفلر تصوير ايتكان آوازلرنى آيتلر، مثلا: ميم الفى - ما؛ نون واو - نو؛ فاف يا - فى؛ بى (با) اوست - ب (به)؛ نى (نا) اوتر - ت (نو)؛ عين

(* سوزك بر طن القاده آيتولگان اولوشن بر بوون ياكه بر قوشمه ديب يازدم. آر - با ايكى قوشمه دن، آت بر قوشمه دن، فا - بارته - ق اوچ بووندىن طور ادر.

اوطوردى همان كوندى لىكن نيگى قورصافلى خانون تيك طور ابر فايده ده كيتىمى ايدى. مونه بو، كبيت توگل ايمش بلكه قبرلك ايمش. نه نه بر چالمالى كشى مونك، خانونى نك قبرنده قرآن اوقى، اول چالمالى كشى مونك باباسى يعنى خانونى نك انكاسى ايمش. اول چالمالى كشى قولن بوطاب: «كبل مونده دعا قيليق!» ديه مونى چاقرا... بوده اورنندن طوروب آنده طابا كيته قبر يانينه يتكانده چالمالى كشى ئلله فايده كيتدى كوزدن بوغالى. مونه قبرنك اوسنى آچلغانده آنك اچنده قورصافلى خانونلر شغرم طولغان. مونى كوروگه همه سى شار قلد اشوب كوله باشلاديلر. بوده بوريلوب چابا باشلادى. مونه مونك آرتندن عسكر كى قورصافلى خانونلر فوالر، بو بار قوتى ايله چابا، تيزر ك كبيت كه يتمكچى بولا، خانونلرده قالوشمى مونه بو «فوالر! فوالر!» ديوب قچقرا باشلادى. مونه اورامده غى پاليتسه يسكيلر مونى توتوب آلديلر. بتون اورام خلق ايله طولدى. همه سى ده «فونورغان، فونورغان» ديديلر. بو همان فوالر نه نه، نه نه قورصافلى خانونلر ديوب قچقرا ايدى. اورامده غى چيبرهك كشيلىر: «صوماشيدشى دومغه!» ديديلر هم اوزينك خواجه سى ده اوشبو پويزد ايله صوماشيدشى دومغه ديوب قچقردى. پاليتسه يسكيلر ايكى قولطغندن طونوب واغزالغه آلوب كيتديلر، بو همان فوالر! فوالر! ديوب قچقرا ايدى.

صوك

ن. دوماوى

عبرتلى سوزلر:

اوزينك فانى اوله چغنى بيلمش كيمسه اېچون دنيانك هر بر حسرتى بنگل اولور. فكر خسته لگى بدن خسته لگندن قورقنچايدر. فقير اولمقدن قورقوب مال بيخوچى آدم، ارز اوزينى فقيرلك گه تابشمرش اولور.

سین، لام . . . دیب آیتولمیلر. فقط فایو حرف نینداین آوازنی تصویر ایچون قوللانسه، شول آوازنی اسمی ایله یورتیله. مثلا: آ، ب، ت، ل . . . بالالرنی حرفلر ایله تانیشدرغانده الفبا ترتیبیچه تانیشدرمیلر، بلکه اولده آیتوگه یا که یازوغه ینگل بولغان حرفلر ایله تانیشدرالر. اصول صوتیه دورت نوع گه بولونه: ترکیب طریقی، تحلیل طریقی، اوقو یازو طریقی، عادی سوزلر طریقی در.

ترکیب (فوشو) طریقی بر نیچه آواز هم حرفلر ایله تانیشدرلغاچ شول حرفلردن تورلی تورلی قوشمه لر هم سوزلر تزودن عبارتدر. حرفلر ایله تانیشدر-غانده توبانده گی ترتیب بوینچه بارالر: اول بر نیچه تاوشلی حرفلر ایله تانیشدرالر، آندن صوڭ بر تاوشسز آواز هم حرف ایله تانیشدروب، اولگی تاوشلی حرفلر ایله قوشوب قوشمه هم سوزلر تشکیل ایتلر (یاصیلر). بارا بارا حرفلرنی تاوشلی-تاوشسز لرین آرالاشدروب تانیشدرا بارالر. سوزلردن جمله لده تشکیل ایتلر. تاوشسز حرفلر ایله تانیشدر-غانده ده اول آیتوگه ینگلری ایله تانیشدررغه طرو-شهلر. باشده بر آز صوزو براق آیتوله طورغان تاوشسز حرفلر ایله تانیشدرلر مثلا م، ر، س، ل کبی. تحلیل طریقی (بولگه له و یا ایسه آرالو طریقی) ایله اوقورغه اوگره تو بر قسقه غنه جمله نی بولگه له و ایل باشلانا. اول معلم تاقته غه بر جمله نی یازه (یا-ایسه فرقه حرفلردن تزه) ده اوقوب، سوزلرنی تور-توب کورساتوب، شول سوزلرنی تکرارلاب بارا. آندن صوڭ شول جمله نی ایچنده گی سوزلردن برسن آلوب قوشمه لرغه بوله. بالالر آرتندن آینه بارالر. آندن صوڭ اول قوشمه لرنی آواز لره بولب (باصمه هم یازده) حرفلر ایله تانیشدره؛ آخرده بلیگان حرفلردن قوشمه لر هم سوزلر تشکیل ایتلر.

اوقو- یازو طریقی، اسمندن اوک کورنوب توره، اوقوغه هم یازوغه بر یولی اوگره تودن عبارتدر. بو طریق ایله اوقو ایکی گه بولونه. اول شاگردلر نی اوقورغه، هم یازارغه اوگره تور ایچون حاضرلر

ایکی آست - ع (عین) . . . شول طریقه بالالر (ترکیب فیلورغه) قوشوب اوقورغه اوگرانگاچ، اوقو نڭ اوچونچی درجه سی باشلانادر.

بو اوچونچی باصقچی (ایک قیونی) سوزلر اوقورغه اوگره تودن عبارتدر. اول سوزنڭ بر قوشمه سن تشکیل ایتکان حرفلرنی اسملری آیتولوب آندن صوڭ اول قوشمه نڭ نیچک اوقولغانی آیتواه. آننڭ آرتندن ایکنچی، اوچنچی هم غیر قوشمه لری شول روشده اوقولا بارادر. اما آلداغی قوشمه لر اوننو-لهاسونلر ایچون هر بر یا کما قوشمه نی اوقور آلدندن آنلرنی تکرارلاب چغیلا. مثلا «کلمه»، بالاسی» دیگان سوزلرنی مونه نیچک اوقیلار: کافی، اوست - که، لام، آست - لی، که لی؛ میم اوستی - مه، که لی مه، تی گه ایکی اونور - تون، که لی مه تون (کلمه)؛ بی الف - با، لام الف - لا، بالا، سین یا - سی، بالاسی.

قوشمه طریقی.

قوشمه طریقیچه اوقورغه اوگره تکانده اول بالا لرغه الفبا ترتیبیچه حرفلرنی اسملری بلدریله در. حرفلرنی شکلرنی (صورتلرنی) هم اسملرنی بخشلی بلیگاچ ایچکله میچه، توغریدن توغری قوشمه لر اوقورغه طوتونالر. مثلا با، تا، ثا، جا، حا، خا، بی، تی، شی، بو، تو، نو، با، تو، بی . . .

قوشمه لر اوقورغه اوگره نگاچ، ایندی سوزلر اوقو باشلیلر. قوشمه طریقی نڭ ایکنچی بر اوزگار توشکان روشی ده باردر. اول فقط تاوشلی حرفلرگنه کورساتیلا (آ - و - ی). آنلرنی بلیگاچ بالالر تاوشسز حرفلرنی اوقومیچه توغریدن توغری قوشمه لر اوقورغه کریشهلر، مثلا با، بی، بو، آب، بب، وب . . .

آواز طریقی.

آواز طریقی (اصول صوتیه) ایله اوقورغه اوگره تکانده، اوزگه طریقلر ایله اوقوتقاندغی کبی حرفلر اسملری ایله الف، با، جیم، عین، قاف،

آندن صوڭ اوفورغه هم بازارغه اوگره تهلر. کیله چکده اوفونی ینگله پتور ایچون معلم، شاگردلرنی جمللر، سوزلر تحلیل لرگه (بولسگه لهرگه)، بلسگان آوارلردن قوشمه لر، قوشمه لردن سوزلر، سوزلردن جمللر تر. کیب ایبارگه (جبارغه) اوگره ته. شولایوق کیله چکده یازونی ینگله پتور ایچون بالالرنی یازغانده نیچک اوطوررغه، یازو اسبابلرینی نیچک قوللانورغه، تورلی صرقلر صزارغه (توغری، یاتق، آوش، توز، کاکری) همده حرفلرنی تشکیل ایته طورغان کیساکلرین صزارغه اوگره ته.

بعض کیمسه لر بو حاضرلاو درسارنده س-ویلا-شکانده اوچری طورغان آوارلرنیڭ بارسسی بلده تانشدرالر. شونک ایچون شاگردلرنی حاضرلاوگه بر یا ایکی آتنه وقت صرف ایته لر. بعض کیمسه لر بر نیچه کوب اوچری طورغان هم ینگل آوارلر ایله تانشدره لرده حاضرلاو درسارلرین بر یا ایکی کونده گنده بتره لر.

بالالرنی تحلیل گه (بولسگه لهرگه) اوشبو روشچه اوگره تهلر: اؤل معلم بر فسقه جملینی مثلاً «بابا بازارده» نی هر بر سوزلرین نوقتاب نوقتاب آینه. «بابا - بازارده» نیچه سوز (کلمه) دن طورغانون بلسگچ سوزلرنیده شولای هر بر قوشمه سن اوزوب اوزوب آیتوب کورساتوب آیرغالارغه اوگره ته. فقط قوشمه لرنی آوازلرغه بولسگانه ایکنچی تورلی آیتهلر: اؤل آواز نرسه ایکانندن بر آز معلومات بیرهلر. نرسه شاقلدای، قنغراو چکفردای کیب مثاللر آلوب بونلر آواز ایکانون سویلیلر. «عیوانلرده تورلی آوارلر چقارالر صغر باقرا، آت کشنی، ات اوره، لکن ایڭ کوب آواز چقارغان آدمدر. بز بر تورلی گنه آواز چقاریمیز، تورلی تورلی آوارلر چقارامز. بزم سوزمزنک بولنهی طورغان کیساکلری ده آواز در» دیلر. بالالرغه شوندی بر آز معلومات بیرگچ، معلم، سوزنک یا که قوشمه نڭ آوارلرین صوزوب صوزوب آیتوب شاگردلرگه بوله رگه یول آچا مثلاً آ-ر-ا؛ ز-ا-ر.

بعض بر اورنلرده بر نیچه معلوم حرفلرنی آیتوب قالغانون شاگردلردن آیتدروب چیقارتدروده اوکفایلی بولا، مثلاً آرو دیگان سوزده «آ» هم «ر» (معلوم) اوقولغان حرفلر بولسه لر معلم بر قات آیتوب کورسانکچ «آر» دیگنه، بترمیچه آینه. قالغانی نرسه ایکانون شاگردلر اوزلری تابالر. قای بر حرفنی آچق ایتدروب ایتوب چیقارتدروب بولا. مثلاً فاز، صال دیگانده گی ز هم ص نی صوزوب آیتساک بالالر آیرا آلالر.

بلدیره طورغان آواز اؤلده معلم آیتکان سوز لردن، آندن صوڭ شاگردلر اوزلری اویلاب تابقان سوزلردن آراب چیقاریلدر. اول سوزلرده چیقاریلچق آواز یا که باشده، یا که اورناده، یا ایسه آخرده بولادر. البته هر اوچ برده توغری کیلگانه ده آیروب چیقارا بلو نیوشدر.

آوارلرنی قوشارغه اوگره تکانده بر نیچه طریق قوللانیلادر: (۱) ایکی آیروب صوزوب آیتولگان آوازی تیزگنه آیتدروب قوشدریلا؛ (۲) بر صوزوب آیتول طورغان آوازغه کیناتکنه بر صوزلمی تورغانی قوشوب آیتدروب بولا؛ (۳) بر معلوم قوشمه، یا که سوزگه بر یا کتا بر آواز قوشوب آیتدروب بولا؛ مثلاً: آن، نان، قان، آر، قار، چقار کبی؛ (۴) بر آوازی ایکنچی بر آواز ایله آلوشدروب ده قوشدروب بولا مثلاً: آر-آز، آش-آچ کبی؛ (۵) آوارلرنیڭ اورنلرین آلوشدروب قوشارغه اوگره تهلر، مثلاً: آز-زا، قاب-باق، قاج-چاق-کیچ چیک کبی. بو طریقلرنیڭ اورنینه قاراب هر قایوسی قوللانیلادر.

شول طریقچه (تحلیل لهرگه، ترکیب قیلارغه) بولسگه لهرگه، قوشقالارغه اوگره نگچ، شاگردلرنی اور-فورغه هم یارارغه اوگره ته باشلیلر. بر سوزنی بولسگه لهب نینداین آوارلر بار ایکانون تیکشره لر. صوگره شول آوارلرنی تصویر ایتکان حرفلرنی آلوب شول حرفلردن سوز نروب شاگردلردن اوقوتدیره لر هم حرفلرن (حفظ ایتدره لر) یاتقه بیکلانهلر. موندن

هم آنڭ حقنڭده سوز (مكالمه) آچه. ۲) صنفى تاقته سندن كوچروب بالالار اوز تاقته لر ينه شول رسمنى تو- شره لر. مونڭ بعدنڭده، اوڭغايلى توغرى كېلسه، معلم طرفندن اول نرسه حقنڭ سويله نگان حكايتمنى سويليلر، يا ايسه آنڭ حقنڭده يازلمش بر قولايلى شعر حفظ ايتهلر، يا ايسه اول نرسه حقنڭده بر جر جريليلر، يا كه اول نرسه نڭ كېسا كلرينى صاينلر. ۳) عادى سوزنى قوشمه لرغه (آواز لرغه بوله لر. ۴) معلم عادى سوزنى صنفى تاقته سينه يازا، آنى بالالار تاقته لر ينه كوچره لر (درسينى آيتكانده صورتى توشره لر، چونكه آنلر ئلى يازارغه اوگره نما گانلر) آندن صوڭ اول سوزنى قوشمه لرغه هم حرف لرگه بولگه لى لر. ۵) اوقولغان آواز هم حرف لر دن يا ئا قوشمه لر تشكيل ايتهلر. ۶) اوقولغان آواز لر دن هم حرف لر دن سوز لر تشكيل ايتوب آنلرنى اوقيلر هم يازالر.

اوقتو طريقلى حقنڭده فسقه چه غنه معلومات بېرو برنچى مقصدم بولغانلقدن، حاضرگه فقط شول طريقلر حقنڭده يازوب سوزمى تمام ايتدم. بو طريقلر قولايلى مى، توگلمى، آنلرنڭ نېندى نصور و كېمچىلكلى بار؟ بو توغرىده حاضرده بر نرسه ده يازمادم. نصيب بولسه كېل چكده بونلرده تېكشوريلور. ح. راميف.

صوڭ بالالار معلم اولگيسينه قاراب، كوچروب يازارغه اوگره نه لر. اولده حرفلر، صوڭنڭدن بارا- بارا هم سوزلرده يازالر. يازارغه كوشماسدن بوروب بالالار، معلم واسطه سى ايله تاقته غه اولگى ايتروب يازغان نرسه لرنى تېكشوره لر. قاي حرف، قاي كېسا كلردن طوره، اول كېسا كلر نېچك يازيلا؟ هر فايوسن آيتوب چيغالر. شا گردلر بر نېچه حرفلرنى يازارغه اوگره نڭاچ، معلم آنلرنى حرفلرنى قوشوب اوقورغه اوگره ته.

مونڭ ايچون اوشبو طريقلر قوللانيلادر: ۱) تاقته ده بنه شه قويلغان ايكى حرفنڭ برسن آچق فالديروب، ايكنچى سن قولى ايله قابليده، فالغانون شا گردلردن صوزوب آيندره. بالالار اول حرفنى معلم قولن آلغانچى صوزوب طورالرده، اول قولن آلغانچده ايكنچى سن كينات آيته آلالر. ۲) بالالار بر حرفنى صوزوب اوقيلر، آنلر صوزوب طورغانده معلم ايكنچى حرفنى آنڭ يانينه قوياده قويو بلن شا گردلردن آيتدره؛ ۳) معلم نورلى آواز لر آيته بارا، شا گردلر شول آواز لر نڭ حرفلر ن يازا هم اوقى بارالر؛ ۴) معلم حرفلرنى كورساته بارا، شا گردلر يازوب اوقى بارالر. يازمه حرفلر ايله تانوشدرغاچ، شوندوق باصمه حرفلر ايله تانوشدرا بارالر.

عادى سوزلر طريقى.

عادى سوزلر طريقى اوقو يازو درسلى ايلن رسم، مكالمه، حساب هم كويلاو (جر) درسلى نى قوشوب آلوب يازودن عبارتدر. بو طريقچه حرفلر ايله تانوشدرغانده آواز لر بر اولگى ايتوب آلغان (عادى) سوزلردن چيغارولوب آلونالر. شول سببلى عادى سوزلر طريقى نامنى آلمشدر «عادى سوزلر» دېب، رسمن توشروب، مكالمه آچار ايچون آلغان نرسه لر نڭ اسملر ينه ايتهلر. بو طريقچه اوقو تو اوشبو روشچه اوندر:

۱) معلم، اسمن عادى سوز ايتوب آلاچق نرسه نڭ صورتى تاقته غه توشره (مثلا قازان صورتى)

عقل نېچك تربيه ايدىلمى؟

معلمدركه، تربيه نظاملى ايله شول زمانده بولغان اجتماعى نظاملر آراسنده زور و نق بر علاقه واردر. چونكه هر ايكى نظامنڭ چيغا تورغان منبعى بر اولوب اولده «عقل» در. شوڭا كورده امتلر نڭ تاريخلر ينه قاراساق بيلورمركه، انسانلر اوزلر ينڭ دېن و عقائد ديه تانيدقلى شيلرنده غايت متعصب اولارق تيش ترناقلى ايله ياشوب ياندىقلى زمان، بالالرنڭ تربيه لر نده قاتىلق قهر و ظلم شول نسبتده حكم سورمشدر. زماننڭ آلماشوبى، پروتستان

احداث ايتكان سبيلر آراسنده اولان مشابهنار برله، شول اوزگارشلرنىڭ سوق ايتدىكى رايلىرنىڭ متعدد و جهلرى آراسنده بولغان مشابهناردر. شويله كه: بوندىن بر نېچه عصر مقدم عقائده، ايستهر اول بوندىن عقيدە دىنى، ايستهر سياسى، ايستهر تعليمى اولسون بر وحدت و برك وار ايدى. مثلاً: آدميلر همهسى دىنأ كاتولىك مذهبندە، سياستأ پادشاهلىق طرفدارى و تعليم ده ارسطاطاليس بولده و اونىڭ مسلكنده ايديلر. اول عصرده حكيمفرما و هر كمنى مجرد صرف، نحو اوقوتوب غنه چىقار ودىن دىبارت اولان طربق تعليمى اوزگارنو هيچ كمنىڭ خاطرينه بيله كىلمى ايدى.

لكن انساننىڭ حرىت شخصيه گە اولان آرزو جىلىسى پروتستان مذهبىنىڭ باش كوتار ووينه سببىت و برهرك، هر كوننى آرتىمده اولان مذاهب دىنيه نىڭ چوغالووينى موجب و هر يلنى بر نېچه ياكى فرقه لر طوغىمده اولان سياسى حرىتلرنىڭ تشكىلنه باعث اولمش؛ علمده گى ايسكى مذهبىلرنىڭ خلافتنه اولارق «حرىت باكونيه» (۱) آتالغان و انسانده هر دورلو ياكى فكرلرنى طوغرىدان، حرىت علميه گە هر كسنى سوق ايله مشدر.

ايشته انساننىڭ حرىت شخصيه نى تحقيق غه اولان بو عشق طبيعىسى تربيه طريقتلرنىڭ ده چوغالووينى موجب و اصول تعليمنىڭ ده تنوع و كوبه يووينى انتاج ايتمشدر.

دىنده، سياستده، فلسفده، تعليمده اولان بو اوزگارشلر ايسه، انساننىڭ حرىت شخصيه گە اولان حرىتى كىي بر سبب داخلىدىن نشأت ايتدىكى و اونىڭ ظاهرى نتيجه لرنىڭ عبارت اولدىقى اوچوندىر كه، كوبرهك بر وقتقه تصادف ايتمش و بر زمانه حصوله كلىمشدر.

كوب كىمسىلر ايسه، تعليم بوللر نىڭ كوبه يووينه خلاف اولمده و اونىڭ فائده لرنى بر درجه قدر انكار

مذهبىنىڭ ظهورى ايله انساننىڭ مسائل دىنيه ده اولان نظرىنىڭ كىتابوندىن ناشى احوال اجتماعيه ده بر اوزگارلىق حاصل اولدىقى وقت، عىنى ايله شول اوزگارلىق طربق تربيه ده دىنى كورولمش و آندىن اعتبارأ تربيه علمى بر يولعه قوبولمىق ياخشىسى، نچارندن تفرىق ايدىلميه باشلامشدر.

اوشانداق امتلرده استبداد، جبر و ظلم حكم سورهر ك آز بر گناهغه مقابل باشلار بور چاق كىي ته كهره دىكى زمان، تربيه نىڭ حالده شدت و فائىلده حكومتلرنىڭ طبيعت جبارانه لرنه موافق اولمشدر. بىك كچكنه گناهلرى سببلى بالالرنى اوزلرنىڭ ده و بودرقلر ايله ته په لهك، چىرقىلر برله كىسمك و تايانقلر ايله قىنماق بىك ينگل جزالردىن سانالمشدر. استبدادنىڭ بتوى ايله اسارت قانونلرى اغو، جزازاقونلرى تخفىق ايدلوب هر كىم حرىت هواسندن تنفس ايدهر ك بىللىرىنى تور ايتدىقى زمان، طربق تربيه ده ده شوگنا اوخشاشلى بر يىنگىلك پيدا اولمش؛ بالالر هر درلو بغاودن آزاد ايدىلهر ك اونلرنى تدبىرده جزا فائىلدىن باشقه چاره لرغه تشبث ايدلمگە يوز طوتوشدر. شونىڭ كىي انسانلرده صوفىق، مباح اولان هر دورلو لذت و نعمتلردىن نه دروم بىشارلرسه، فضىلت و تقوالقغه ده شول درجه مظهر اولاق كىي بر ظن فاسداننتشار ايتدىكى زمان، تربيه ده شول مچرومىت نىگىزىنه بنا ايدلمشدر. زماننىڭ اقتضاسى ايله بو باطل اعتقادلر بىدىكى، انسانلر دلال و مباح شىار ايله فائىلانوده ضرر يوفانغى آكلادىقى، ايش وقتلرنىڭ آز ايتلوب، استراحت وقتلرنىڭ كوبه يتلدىكى زمان آتاواستازده «اعتدال دائره سندن چىقماو شرطيله» بالالرغه ايرىك بىرونىڭ واجب ايدكى ادراك ايله دىلر؛ طبيعتلرى تلاكىگان اوبون، كوايكو و شادلقدن بالالرنى طىمادىلر. ايشته كوريله كه، هر عصرده اجتماعى نظام برله تربيه و تعليم نظامى آراسنده بر مشابهنار و اوخشاشلىق بولا كلىمشدر.

موندە دها ايكنچى دورلو بر مشابهنار و اوخشاشلىقلر واردركه، اونلرده بو ذكر ايدلىگان اوزگارشلرنى

(۱) باكون، انگلىز فىلسوفلردىن بر ذات اولوب آؤ، ژپاده ياكى طربق تعليمنىڭ مخرتلارندن اولدىقى سببلى بو حرىت اوگنا نسبت و برلمشدر.

و سیر کتابلارنده کوره آلمادق . فکر مزگه کوره بونی شیعه مرثیه خوانلری ترتیب ایتمشلردر . اصلی معلوم دگل، خصوصاً شلنه اولدیغینه دائر سندسز برحکایتینی ائندمز حضرتلرینه نسناد ایتمک مناسب اولمادیغندن مذکور اثرنی استعمال ایتمک ده مناسب دگلدر . رسول اکرم سیری حقنده انابتلی اثرلر کوبدر . شونلردن استفاده فیلورغه تیوشلی . لسان بیلمک و اوگرنمک ایچون بوندی اثرلر اوفوغه احتیاج یوق بلکه اجنبی لسانلرنی تحصیل ایدر ایچون قبول اولنمش اصوللرنی استعمال ایتمک لازمدر . بو کتاب طوغروسنده ظنمز اوشببودر، خطا اولور ایسه علم اهللری حسبته لله تصحیح قیلسونلر !

قزان - « کتب سته » رساله سنده : « بوکونک طرابلس ، بنغازی ، تونس و جزائر ، مراکش و بو اطراف بتون بتونه امام مالک مذهبنده اولنورلر » دییولامش (۸۳ نچی بیت) . بو اورنلرده باشقه مذهب لرنگ شایع اولمادقلرینگ سسببی نه شیدر ؟ (۲) بخاری ، مسلم و نسائی کبی حدیث اماملرینگ اقرار و تصریحلری اوزلرندن روایت ایدلمادیکی حالده بونلرنی نیچون شافعی مذهبندن ساناه شلردر ؟ (۳) « امام غزالی » رساله سنده (۳۶ نچی بیت ۵ نچی سطرده) اولان ، « کل مولود یولدعلی الفطرة » حدیثنگ اولان « مجوس » لفظنی ترک ایدوب ده آننگ اور- نینه « مسلمان » سوزینی قویوب تفسیر ایدوچی امام غزالی کندیسیمیدر ؟

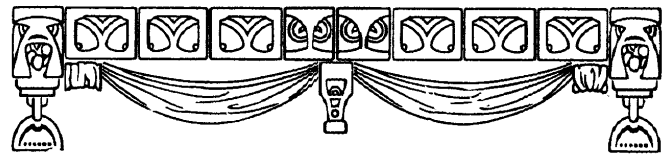
مدرسہ مرجانیده فصیح الدین العبدی .

شورا :- مذهب لرنگ شیوعی بعضیلرینگ بر ولایتده و بعضیلرینگ ایکنچی بر ولایتده مشهور اولمقی جمعیتلر ایله مذاکره همده دلیللری تفتیش ایدوب ده برینی ترجیح ایتمک اصلینه مبنی دگل بلکه تصادفی بر شیدر . خلیفه لر ، وزیرلر و باشقه شهرتلی آدملرنگ بو مذهب لرنگ تارالونده قاتشلری کوب . نظام الملک ، « نظامیه » مدرسہ سینگ مدرسلری شافعی اولمقنی شرط ایتدیکنده بغداد و نيسابور

ایتمک دلر . لکن بصیرت و عقل اییه لری بیلورلرکه ، طرق تعلیمیہ نگ بویله چه چوغالوونینگ فن تربیة ده اینگ طوغری و آچیق یولی کشف ایتمک اوچون ، بیک زور یاردمی اولاچقدر . مذاهب دینیه نینگ چوغالوینه قارشى تاوش بیروچیلر نه قدر باغیرسه ارده مذاهب چوغالدى ، بناء علیه ، تعلیم یوللرینگ کوبه یووننگی ییذگلککلری ده هیچ بر کیسه انکار ایتمک ائتدارنده دگلدر .

اگر بزم تعلیمده بو کونگی توتدیغمز یول بر طوغری یول اولایدی آندن چیغوبده ایکنچی یولنی ایزلمک البتده آهمقلى سانالور و کندمز ایچونده ضررلی اولور ایدی . لکن بزم بویله بر بولغه دها کیردیگمز یوقه ، آنی طاشلامق بر دیوانهلق عد اولونسون .

بز بو طوغری یولنی شیمدی ایزلمک و بوندن صوگ تابوق آرزوسنده مز . علم عبدالعزیز موسی .

مرسد و مخاره

طرویسکی - طرویسکی شهرنده خواجه جان حضرتدن « یک حکایت » اسمنده منظوم و فارس لساننده بر رساله اوقودم . ایلك وقتلرده بو اثرنی فارسی لسانی بیلورگه یاردمی اولسون ایچون اوقو- تالر ایدی . کتابنگ مضمونی ایسه بر وقت رسول اکرم حضرتلرینه عناب سماوی اولدیغنده حضرت فاطمه دعاسی ایله عفو اولندیغنی حکایت ایتمکدن عبارتدر . بو رساله نگ مؤلفی کیمر ؟ فارسی تیلی بیلور ایچون دیه بالارغه اوقومتق موافقمیدر ؟ ام . ولی .

شورا :- دیدیکگزر رساله ایلك وقتلرده پک مشهور و قزان کتابچیلری دفعه لر ایله باصدرمشلر ایدی . بونده حکایت ایدلمش واقعه نی بزلر حدیث

استرخان - مفتی محمد عبده حضرتلری اوزینک «الاسلام والنصرانیة» اسملی اثرینده: مسلمانلر حقندہ عمر الخیام نك رسول اکرم حضرتینه خطابا سویلامش فارسجه شعرلری درست که کلدی» دیبور. عمر الخیام رسول اکرم که خطاب ایدوب سویلادیکندن عرب شاعرلرندن اولمقی لازم کور. شویله اولدیغندن شعرینی فارسجه سویلامکنده حکمت نهدر؟ بو عمر الخیام نه کبی کیمسه در؟ ترجمه سینى «شورا» ده یازوکنزنى اوتندك . . . . .

«شورا»: - عمر الخیام حقنده معلومات آردر، شویله ایسه ده وار قدری کلهچك عددلرنك بررسنده یازلسه كرك .

ترکستان - «مشهور خاتونلر» کتابنده (بیت ۲۹۱) حضرت جبرائیل، رسول الله جنابلرینه حضرت عائشه صورتینی کتوروب شونی آلورغه اشارت ایتد- یکی بیان ایدامش. بو صورت، فوتوغرافی ایله آلمشمی؟ وحی یورتوچی بر فرشته ایچون بوندای اشلر بر قدر کهچیلک اولماز می؟
معلم عبدالرحمن قادروف

شورا: اوشبو صورت مسئله سینى امام ترمذی روایت ایتمشدر (جامع ترمذی ج ۲ ص ۲۲۷) بونك کیفیتینی تعیین ایتمک لازم دگل، احتمال بو ممکن ده دگلدر. حضرت زینب حقمده قرآن شریفده «زوجنا کها» دییولامش ایسه، حضرت جبرائیل نك مذکور عملی نیچون کهچیلک سانالسون؟ ازدواجنی حیوانیتندن زیاده، عالی و روحانی بر مطاب قیلوب عائل اشلرینی ده شول اساس غه بنا قیلورغه تیوشلی. دنیا نك صلاحی ایشته بو کبی بر عقیده که موقوفدر. ازدواج مسئله سی اصلاح ایدلنسه بتون دنیا اصلاح فیلنه چقدر. عالمده بوندن بیوک مسئله آز اولسه كرك .

قارغالی - «شورا» ده: «مسلمانلر، حزبلر که آپرلهق سببندن ضعیفلنورلر بلکه منقرض اولورلر،

شهرلرنده شافعی مذهبی قوت حاصل ایتدی، ترك پادشاهلری حنفی مذهبنه منسوب اولدقلری صوکنده بتون توران مملکتی حنفی که اولدی. مغرب خلقلری بدویلك که یافین اولدیغندن عراق وخراسان ایل احتلاط قیلما دیلر، سیاحتلری آنچق حجازغه اولور ایدی. حجاز نك الك الوغ عالمی امام مالك اولدیغندن حج سفرینه واردقلرنك امام مالك حلقه سینا و آندن صوكنده ده آنك شاگردلری مجلسلرینه حاضر اولورلر، طبعی آنارنك کتابلرینی مطالعه قیلورلر ایدی. ایشته اوشبو مناسبت ایله آنك مذهبنی قبول ایتدیلر، بو کونده مغربده آنك مذهبی شایع اولمقی آتا بابالرغه، استاذ و شیخلرکه متابعت ایتمکن باشقه بر سبب که مبنی دگل، خلقلر پك کوچلی سبب کورلما دیکنده اوزلرینك آتا و بابالری نك بول لرندن چیقارغه رضا اولما دقلرندن، آنلر بوللرینه باشقه بر شینی شایع ایتمک ینگل اولمیدر. کوکلی علم خزینه سی و لسانی ده قلیچ کبی کسکین اولان ابن حزم، مغربده ظاهریه مذهبنی نشهر قیلورغه طریشوب فاراسه ده بر نتیجه سی کورلما مش بلکه کندیس-ینك نفی بلد قیلنویه سبب اولمشدر. روسیه اسلاملری ایچنده حنفی مذهبندن باشقه مذهب شایع اولما دیغنی قیلنندن مغربده ده مالکی مذهبندن باشقه مذهب شایع اولما مشدر. (۲) حدیث اماملرینی شافعی مذهبندن سانامق، مذهب تهصبنه مبنی برشی اولسه كرك. بیلدیکهزگه کوره بونلرنی باشلاب شافعی مذهبی دفترینه یازوچی سبکی و آنك ایتا- عیدر. اگرده خلقتی اشاندره آلاچغندن امین اولما مش اوله ایدی سبکی، ابو هریره و سعید ابن المسیب کیلری ده شافعی مذهبندن سانامش اولور ایدی. (۳) امام غزالی سوزی حدیثنی تفسیر دگل بلکه حدیث شریفی دلالت ایتمش کلی بر قاعده نك بعض بر جزئیاتنی کوسترمکن عبارتدر. «مسلمان بالالری مسلمان اولوب یتشورلر» دیمکن غزالینك مرادی حقیقی و فطری اولان مؤمن دگل بلکه اصطلاعی معناسی ایله اولان «مسلمان» اولسه كرك .

مایمونلرنی و باشقه یرتقچ حیوانلرنی ده تورلی هنر-
لرگه اوگرانگانلر . سین شولرنی ده کورئلی .
مصاحبه لرنده بولوچی شا کر جان السعیدی .

گیرمانیه ده اسلام غزته سی . گیرمانیه ده
«هاپورغ» شهرنده فاس مسلمانلرندن بکر افندی
اسمنده بری طرفندن عرب لساننده «اسلام» اسمی
ایله بر جریده نشر اولنورغه باشلا مشدر . بکر افندی
آروپا لسانلرینه آشنا بر ذات اولدیغی روایت
ایدنلور .

پکین شهرنده جمعیت اسلامییه . چین ملکینینک
پایتختی اولان «پکین» شهرنده مسلمانلر طرفندن
«جیاویوخی» اسمنده بر «جهت اسلامییه» تأسیس
قیلندی . بوندن مقصد ایسه اهل اسلامنی اتفاق
وانتادغه کتوروب جهالتنی یبارمک حقدنه خدمت
ایتمکدر . «صراط مستقیم» .

حسن بك ملیقوف تر به سی - زافاقازیه
ضیالیلری ، ملی مطبوعاتنرنک خادمی و آنا تیلینک
برنچی معلمی اولان حسن بك ملیقوف جنابلرینک
قبری اوستنه بنا سالورغه باشلامشدر . اوشبو بنا ،
کلچک مارت ۹ نچی کوننده رسمی صورتده تمام
اولچق و شول وقت مرحومنک استراحت روضی ایچون
دعا قیلنه چقدر . «ترجمان»

روسلرده تاتار فامیلیه لری - دشت قپچق
وفزان هم فاسم خانلقرنده اولان شهزاده لری ، الوغ
توره لرنک کوبلری چوقونوب روسلاشه شلر و اوزلرینک
فامیلیه لرینی ناشلاب روس فامیلیه لری قبول ایتمشلردر .
شویله ایسه ده بعض برلری نیچوندر اوزلرینک تاتار
وقتلرنداغی فامیلیه لری ایله یوررلر . بونلرنک
مشهورلری اوشبو فامیلیه لردر : آبدوللین ، آبدیغی ،
آپرافسین ، آخامیتوف ، آستانقوف ، آقساقوف ،
احمدوف (ایوان بولشی ایوان مینشی) ، ایزمیلوف ،
اودیفسکی (اوا شهرنی سالوچی) ، اوراقوف (آندری ،
اوا یاننده بونک زور ملکی اولمشدر) ، اورسوف ،
بانورلین ، باشکیروف ، بالاشوف بغدادوف ، بیکبول
تیچ ، پاشوف ، پاشین ، پالوانوف ، تاناربنوف ، تارا

بوکا خلاف اوله رق خرستیانلر ، مختلف پروگراملی
جز بلرگه آیرلمق سببندن بالعکس کوچ کسب فیلولر ،
بونده نه حکمت وار ؟» دیبولمشدر . (عدد ۲۰ بیت
۶۱۱) . بونک حکمتی ایسه مسلمانلرده صوگ وقت
ظاهر اولان جز بلر غرض شخصی واستیدالوق مقصدی
ایله میدانه چیمه شلردر . بونک نتیجه سی ایسه البته
انقر اضلقدر . خرستیانلرده اولان جز بلرنک مقصدلری
خلق غه فائده ایتمکدر . خلاصه : اسلامده اولان جز بلرده
مقصدلر باشقه باشقه اولدیغی حالک خرستیانلرده اولان
جز بلرده مقصد بر شیدر .
امام حراث آیداروف .

سؤجه

احمد باینک بر ملا ایله صاحبه سی - احمد
بای . - یه نی حال حضرت ، سزده بالالر اوقته لرمو ؟
طرشه سزمو ؟
ملا - (آفریننه ناوش ایله) طرشامز ، قولدن
کیلگان قدر اوقتوب ماناشه مز شونده .
احمد بای - مدرسه گز بارمو ؟ مدرسه گزده
نچه بالا بار ؟ معلم گز بارمو ؟ نچک اوقته سز ؟
ملا - تقصیر معلمه یوق . اوزمگنه اوقته من .
نچه بالا دیب اول بالاسی کیلگان قدرسی بار . وقتم
بارده کره من اوقته من وقتم یوقده اوزلریگنه اوفیلر .
احمد بای - صوگ نیک معلم آلدروب یغشیلاب
اوقتمیسز ؟
ملا - بای بزده آلیوق ایتوب بولمی شول ،
خلقده کاراچی . کاراچی خلقی بیک اوز سوزلی بولا
اول . آنلرنی ترتیب که صالو مشکل .
احمد بای - حضرت سین «سیرککه» بار -
غانک بارمو ؟

ملا . - بارغانم یوق .
احمد بای . - یغشی آلا ی بولسه (بر ملانی
کورسانب) منه شوشی ملا ایله بوکون سیرککه بارگز ،
آنده آدم بالالری بولغان کاراچیلرینغه توگل بلکه

برده توبہ نوشامنی تیشوب شوندن ایسه توبانده گی
خادمه صوغارغه فوشدیقی ساعت ایله نچکه یب ایله
گوبی نی آصوب نوشرمشدر ایدی .

هندستان مہ لمانلرنده اویغانمق - هندستان
مسلمانلری بو روشده غفلت اویقوسنده یانمقدن
فائده چیقہ چغنی ، آوروپالولر اوقومش شیلرنی
اوقومقسزین باشقه لرنک آباق آستلرنده ایزلمکدن
قورتولمہ چقلرنی آکلادقلرندن فنون جدیدہ اوقوتور
ایچون دیہ بالالربنی « فاقوتا » دار الفنوننه ویررگہ
باشلامشدر . « جبل المتین » .

مسلمانلر ایچون دینی مدرسه - ترکیاده
« سلانیک » شهرنده بو کونده دنیاده مثلی اولمغان
روشده بر « مدرسه عالیہ دینیہ » تأسیس ایدلنورگہ
قرار ویرلمشدر . بونده درسدر ، دین اسلامک
عاقبتی ایله متناسب اولوب ، اسلام حقندہ شبہده
اولوچیلر وبعثلرکنور وچیلرنک شبہلرنی یباررلک
وبعثلرنی قایتارلق دین عالملری یتشدرله چکدر .
بونده ایسه اسلام شریعتنه عائد فلسفہلر اوستنه ،
دینگہ تعلق اولان فنلر و بر قاچ اجنبی لسانلر
تحصیل ایدلنه چکدر . اوقوب چیقہش آدملرنک بر
قسمی میسیونیرلر قبیلندن چیت خلقلرنی اسلام
دیننه اوندار ایچون براق برلرگہ و بات قوملر
آرالربندتار اولوب ، واردقلری اورنلرنک اسلام جمعیتلری
آچاچقلدر .

استانبول شهرنده معارف - استانبول شهرنده
اولان بتون ابتدائی مکتبلر ۴۰۰ عدد . ابتدائی
هم رشدیہ لردہ اوقوچی شاکردلر ۱۰۷۹ ، ۳۲۰ عدد . بونلر
نک معلملری ۱۵۴۵ ، ۱ عدد . شهرده اولان بتون اهل
اسلام تخمینا ۵۰۰۰۰۰ عدد مقدارندهر .

شیخ سعدی و گلستان - شیخ سعدینک
« گلستان » نام ادبی اثری اوشبو کونلردہ علی
عباس مندب اسمندہ بر ذات طرفندن فارسیچہ دن
ترکیچہ گہ ترجمہ اولنمش و « باکو » مطبعہ لرنک
برندہ طبع ایدلنورگہ باشلانمشدر .

قانون ، تاتبشچوف ، تیماشوف ، تیموشکین ، چیبیش ،
چیچانوف ، چبرکاسکی ، داداشوف ، داشقوف ،
دولغاروکی (آنا طرفندن) ، دینیسوف ، رودال ،
روزابوف ، شاخوفسکی ، شلاشکین ، شیخالیف ،
شیربنسکی ، صاروکی ، صالاشیقوف ، صوقوروف ،
غادنوف (بوریس) ، فانتوف ، فادوشوف ، فارامزین ،
فاریشوف ، قاریلین ، فاشلییف ، فالپاقوفسکی ، کاظم
بک ، کلانچین ، ماہین ، مارتین ، منصوروف ، میرزا -
لیقین ، ناخہوف ، یارمالایوف ، یازیقوف ، یانغالیچوف ،
یوسوپوف .

عربارده وهم گہ دوا قیلدق . ایچارینه بیلان
کرهش دیہ وهم و خیالانش آدملرگہ بو زمان
دوقتورلری چیتدن بیلان کتوروب شونی وهم ایہ سینک
ایچندن چیقارہش اولوب کوسترلر و وهمنی وهم ایله
دوالارلر . بو کبی حاللر ایسکی عرب طبیبلرنده
اولور ایہش . بغداد شهرنده الوغ آدملردن برینه
مالبخویا اولوب باش اوستندہ گوبی بوردیکنی خیال
قیلور ایدی . ایشکلردن کردیکندہ گوبی مانع
اولماسون ایچون بوگولوب کرر و یانینہ آدم کلدیکندہ :
« ایبدہش براق طور ، باشدہ اولان گوبی توشوب
کیتوب برر برگہ ضرر کتورماسون ! » دیور ایدی .
مشهور طبیبار بوکا دوا قیلودن عاجز اولدقلرندن
صوگ ابوالبرکات هبت الله بن مسکا حضورینہ کتوردیار .
ابوالبرکات ایسه واقعہنی بیلدیکندن صوگ : « دوا
قیلورمز ابرتہ گہ کیلورسز دیہ قایتاروب بیاردی .
وعدلی وقتدہ کلدیکارندہ خیاللی آدہنی اوزینی گنہ
یانہ کرتوب سویلانردی و بر خدمتچیسینی چاتروب :
« بو آدمک باشک اولان گوبی نی صوغوب نوشر ! » دیدی .
وانعا خدمتچیس ، قولندہ اولان کوسک ایله خستہ
باشندہ اولای گوبی نی صوغوب نوشردی . گوبی ایسه
توزان اورنینه نتولوب برگہ نوشدی . خستہ آدمده :
« الحمد لله خلاص اولدم » دیہ چیقوب کیتدی و خستہ لگندن
خیالندن خلاص اولدی . ابوالبرکات ایسه بوندہ خیال
وارلقنی بیلدیکندہ گوبی نی حاضرلاتوب قویمش ایدی
و ایلمکدن اوگراتوی بوینچہ بونک باصوب طور اچق

اشعار

امید سوزلککه قارشى .

اوز اوزمنى بو توبان دنياده مين نيك خور توتام ؟
 عاليلكنى باشقه غه نسبت بيروب بيت زور توتام .
 هيچ ميگنا بولماس بو اش ديب شبيه لنسهم ، باقمه سهم
 كهگه اوپكه ليم آنك برلنده نيندى اش كوتهم ؟
 كهگنه بولسون جسارت برله زور اشكه كروب
 فايدهلنغانلر ايكان مين نيك اوزمنى قورقتهم ؟
 كيك بو دنيانك يوزونده معرفت ميدانينه
 كرماينچه بوشقه آه واهلر اينوب نيك اوت يوتام ؟
 اول اميد سوزلك عذابن ايندى مطرود ايله دم ،
 اشليمين دائم اشمدن چن بهش اميد ايتهم .
 هيچ طنشلق بيرميهن زورليم فكرنى اويغه تام ،
 تاكه ياب يافتى كورنسون هر آياق باصقان اوطمه
 شول وقتده يافتروب بر يالت ايتوب نور باشمه
 چن سعادت طاكى اطار ديب اميد برلن كوتهم .

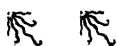
كريم ، ابوبكرى . آقبولا .

كوره م .

ايك قاطى مظلوم خلق ، مسلمه نسوانن كوره م
 هر يازلقان كاغدىك سطرينه بر كوز صالديسه م
 بزگه قارشو قان وياش برلن يازلقانن كوره م
 كوز سالام بولدوز - قوياش - آي - كوك - بولولطر اوستينه
 حال تلى برلن آلا زارن وفغانن كوره م
 فسقهسى دنيا فقط بزنگ ايچون ميزان ايمش
 كوزلبلر ايچون آنك جنت رضوانن كوره م .

واقف .

دنيانك من هر وقت انسانغه عصيانن كوره م ،
 هر وقت اوشبو حيات برلن صوغشقانن كوره م .
 بو شولاي بر سوز فقط ، طاغن مونك بار مضمونى
 دنياغه عصيان ايدر بولغان كوب انسانى كوره م
 من عموميت بلهن دقت ايدوب بر كوزله سهم
 همه دن آرتق دلى ، جاهل مسلمانن كوره م
 كوب قارى تورغاچ دغى بيگرهك بختسز فرقه بار

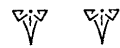

قز بالا .

اول ئلى بىك كچكەنە هر سوزلرى نىك بالغا
 روحقنە اول ، نورغنە تىك ، گلگنە ، اول آلفنا .
 باق ، قاراب طوت ، رنچتوب قويمە آنى قولك بلەن .
 اول ئلى يەب بەشكەنە ، كب كچكەنە آلمانغا .
 اوز جانندنە آنى آرتق كوروب سويگان اوچون
 انكلى چوقلر طاغوب بىكان آنك قالباغنا .
 بلەملر باشقە خلق يغلى دىلر اول بلەلى
 قابدە يغلاو ، بلەكە اول سايرى بيشك سالماغنا .
 گل بوتاغندا يغنە اوز آلدینە بوگلوب طورا
 بر قاراب باق سىن آنك بو نەب نەزك بارماغنا .

* *

خوش ایدی اول كونلرى ، طب طن ایدی كوكلرى
 بامادى ، اوتدى عمر ، اول آلدانوب قور چاغنا .
 بىك كوكلسىز اول بوگون ئللە نىگە بىك فايفرا
 نىشلەسون ياشلك ، صبىلق چاقلرون بىك صاغنا .
 سىزمادى ، هېچ بامادى اول ؛ قويمادى ملعون جهان
 آلدى اول صدفنیدە ئلە كتروب فارماغنا .
 بوزدى ، بر باد ایلدى آنك امید بافچەلرن
 آلدى بەیلەب فول ، آیاغن ، قويدى محنت طاغنا .
 اول شولای غفلت بلەن بورگان چاغندا طاك فالوب
 ئللە فايدن طاب كيلوب كردى « محبت » باغنا .
 اول وقت حرە ایدی ، ایركن ایدی دنيا يوزى
 ایدى « ابر » آلدى فسوب طاب طارغنە قوچاغنا .
 جمال الدين يومايوف . طرويسكى .

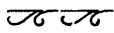

ايكى باى .

(تورگىنىڭ) دن .

اگر « روتشيلد » كى باينى كينورسەلر مثال ايتوب
 ديسەلر : بايلغندن كوب اوز وىلارگە بىرە كىسوب ،
 اول آصرى كوب فقيرلرنى ، هم آورولارغە باردەمە
 يتيم خانەلرى صانسز ، آچق فابقاسى كرگانگە .
 اوفوتا كوب بالالارنى بوتون دنيا جومارطى اول

ايسە بسز ميلياردنن شوشى بوللرغە طارقى اول .
 سويونەم مين ، اوقيم رحمت : « اوزاق سورسون عمر » دىمن ،
 شونك برلە كىنەتكەنە ايكنچى نەرسە اويلىمەن .
 اولنك پارلىسى مسكين تلەنچىگە كومەچ بىرسە ،
 يا كە اوكسز بالاغە از باسندە بر مویش بىرسە -
 آنى اولگىدن بايراق ، بختليرەك دىيوب طانيم
 فقيرنك ايكەگن باينك مالندن ايزگيرەك صانيم .
 سعيد سونچەلى .

قويواغان چەچكەلر .

(روسچەدن .)

قويواغان چەچكەنى چىردن ايلمى كمدە آلورغە ،
 آلاز محكومدر ايندى گل طابان آستندە فالورغە ،
 آلارنى جىلدە اويىناطور هواده قوم بلان برگە :
 طوزانلى چەچكەگە كون يوق - آلار قالغان طارالورغە .
 شولای طانلى خياللرم ، كىنەتەن چەچكەلر آطوب ،
 برندن صوك بىر جىرگە قويولدىلر شىكوب ، قاطوب ؛
 شولایدە ، عمرى فصقە بر سعادتكە اوروب آهلر ،
 آلارنى مين كونارمىم تىك فالورلر مەنگىگە ياطوب .
 عبدالغېير الرشيدى .

« ئولسگان يورهك » .

كشى دردلەنماسە جەيگى ماتور نورلى زمانلردە
 آغار صولر ، آغاچلى ، حتفە توسلى زور يالانلردە
 آغاچلرنك آره سندنە ماتور صابراوچى قوشلرنى
 ايشتكاندە يورهك تىبمسە صاف ، موكللى طاوشلرنى
 كوزى يەشلەنماسە ، موكللاماسە اولاق وطن يردە
 قوياش چققانندە ، بايغاندە تاثرلەنماسە بردە
 كوزى كورماسە ملت نك ايزلسگان آرتدە قالغانن
 حميت كيلماسە كورگانندە حقلرى طاپالغانن
 يورهك صزلانماسە مسكين و مظلوملرنى كورگانندە
 حقيقتە دە ئولسگان بر يورهكدر موندابن بندە .
 م . غفورى .

عنعنەسى، شرح وحاشیەلەرى ایلە حکایت ایتدی .
کوزلارمزدن گاه باشلار آغار وگاه هیچ منع ایدلنە
آلمقسزین طوتاشدن قیققهلار ایلە کولر ایدک .
مدرسه دە وقتەمە کندیمدن اوقومش برشاگردمنک
هم عبدالله افندی نکبتلرینە شریک اولارقی یوردیکی
مناسبت ایلە اوشبو حاللارنی دکلامقده بنم ایچون
آیروچه بر اهمیت وار ایدی .

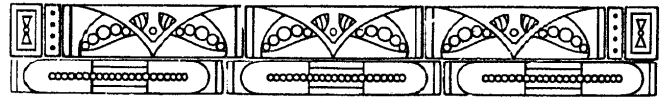
کیچە دە هر نه قدر چرکی، چبن اذیت ویردی
ایسه دە سحر وقتلرنده بو مخلوقلار قرار گاهلارینە
چکلایلر، بتون صحرا بزله فالدی . هوانک لطافتی،
روحلره ویرمش تأثیری تعریف قابل دگل درجه
اولنور ایدی . عربلرنک : « فاعتمم بردالر بیع سیما
وقت السحر » دیدیکلری سوز گویا اوشبو صحرا ده
واوشبو کیچەنک سحر وقتی حقده سویلانمشدر .

بر رفیقەرنک غایت حضورسز اولدیغنی حس
ایتدم واحمد افندی دن ده : « یوقسه بو خسته میدر ؟ »
دیه صوردم بوکا قارشو مز بورده کولدی و : « خسته
دگل، فقط حالی خسته لرتن دخی بدتردر، بیلورسزکه
بزرینی آنچق اوچ بیش چاقروم یرگه قدر اوزانمق
قصیلە چیقمش ایدک، قزوب کیتوب بو یرگه کلوب
یتدک . شمدی شهر دن اونوز چاقرومدن زیاده بر
اورنده مز . مذکور افندی تماکی تریاکیسی بر
کیهسه اولوب یانینه آلمش تماکوسی تمام بتمش
وشونک سببندن ده کوردیکنکز بر حاله دنومشدر »
دیدى « آرا ده بوندن باشقه تماکی استعمال ایدن
یوقى ؟ اینار ایتسه لر اولمازمى ؟ » دیدم . بو وقت
یانمزه اولان اوچونچى بر ذات ده : « افندم ! آنلر اینار
ایتدی لر ، ذانا صو ، اوت واولن فییلندن - ده - تماکو -
مشرکر ، فقط باشقه لرنک ده کوبدن بندى ، بو کبى
قوش اوچماز صحرا ده آنی ایزلب تابمق ده ممکن دگل ،
سز صو بوینده ایدکز بول ایلە بر پاپاس اوتوب کتدی ،
شول وقت بونک قارشوسینه چیقوب حتی حضرت عیسی
حرمتنه صوراب قارادق ، فقط پاپاس کندینک تماکو
استعمال ایتما دیکنى بیان ایلە اعتذار ایلدی » دیدى .
شیخ جمال الدین حضرتلری ، التفات یوزندن

وفا .

سکا یوق اعتراض ای عالی محبوب !
نه کیم بوزدک و صزدک کورمشم خوب
هر اشیا کم تصرف ایلپورسین
معارض یوق سکا نه بولسه مطلوب
نه سوزدرکیم یازارسن باظرافت
اوقورم ذوقیلە غایتده مرغوب
بو سوزلرکیم یازوبمن بالطیفه
صدافتدن ایرر دیب ایلە محسوب !

غوامس .

مسامره

ایبایتی بیلغەسنده بر کیچه . تماکو ابتلاسی . اسلام یاشاری
حقنه کیچه چی روس نکری . ژولتر و باشقلر .

« اورسکی » شهرندن فایتورغه چیقدیغمزده
اوچ بیش چاقروم قدر یرگه اوزاتا وارامز دیه بزه
قوشلمش احباب تا « ایبایتی » بیلغەسینه قدر برلکک
کلایلر . بو یرده جاینک الگ گوزل بر کیچه سینى
برابر کچردک . سوار و هر بر آشامق ایچمک
اشیاسی یانمزه مول اولدیغندن بالقصد قرغه چیقو -
چیلر روشنده کیف وصفالر ایتدک .

عبدالله افندی ، قزان مدرسه سینە اوقور ایچون
واردیغی ساعتندن باشلاب کندی ترجمه حالینى
سویلا دی . مدرسه مرجانبه ده اولان شاگردلرنک
ماجرالری ، مناظره ایدشوب مدرسه دن مدرسه گه
یورولرینى ، استانبوله واردیغنده خواجهلر درس لرینە
مداومت ایدوینى ، صوگره دن رسمى مکتبلرگه دوام
ایتدی کلرینى ، حفیہ لرنک ورناللری سببلى یاقانی قولعه
ویردی کلرینى ، طرابلس غرب ولایتنه سورل دی کلرینى ،
رجب پاشا حضورینە کردی کلرینى ، خلاصه : فرح
بعد الشده دن اوزون اولان ماجرالرینى بتون

اولمىشلار در . اما بوكونده ايت اشار ايچون مجبوريت يوق ايدىكى معلوم . يالكىز انساننىڭ كېنى توزاتر وعادتنى اجرا ايلار ايچون حيوانلارنىڭ عمرلارنى كېسىلر طورلورغە محكوم اولمىشدر .

آدم بالالارنى بىردن طبيعتنى تسخير ايتىملىرى سايه سنده بوكونده خدمت ايتىمىدە اولان حيوانلاردىن مستغنى اولورلار و ايتىمىدە يىر كىرى كىدىلر ايچون دە تارلق ايدە باشلايدىغىدە طبيعى ، حيوانلارنى آزاي تورغە و بوزنىڭ سېنىدە ايت آشامق عادتنى يواش يواش بىررگە مجبور بولسەلر كىرك .

***

«ايباتى» بيلغە سنده اولان راحت و لذتلىرى درد اهللارنىڭ ماجرالارنى حقدە اولان حكايتلارنى دىگلامق ، لطيفە سويلشمك و طبيعتنى استفادە قىلمىدەن عبارت اولمىشدر . لذت و راحت تابهق ايچون يالكىز ، اهللاردىن عبارت اولان مجلسلار دە صحبت لازم اولوب باشقە بىر شىنىڭ لزومى يوقدر .

كونلارنىڭ اڭ گوزل وقتىدە «اوپا» دە مدرسە عثمانىيە شاگردلارنى فرغە حضورغە چىقوب بىرلارنى دە دعوت ايتىدىلر . واروب يانلارنى ياروم كون طوردىق . سوكرە مرحوم خىر الله آخوند يانمىدە اولدىغى حالده قايتورغە چىققىق . كېمەچى روس كىندىنىڭ استغرابىنى ياشرە آلمىقسىز بىرلەر : «دىم ياقە سنده شەدى ايتىمىچى تاواك اولور طوتاشدىن آدم تاشوب يورىم . آزدن فرق ايللى عدد اولور ياشلارنىڭ وار ، آرالارنى بىر ايسرىك يوق و بويىل شغللىنچى بىر آدم كورلمى ، جەلەسى شاد ، جەلەسى باحضور ، بىر طوغە اولوب اويناپ كىلوب يورلار . آرالارنىدە نە داوش وار ، نە غوغا ، نە صوغش وار و نە قرلىش ! . بىزم روس ياشلارنىڭ ايسرىكچى ايتىمىدە باشقە دە هېچ لذتلىرى يوق . ايتىمىچى اوچىسى بىر يىرگە كىلسە مطلقا آرالارنىدە فېقىرىش و سوگوش اولەدر . دورت بېشى حضورغە چىقسەلر فانغە باتوب قايتەلر ، اڭ عقلى اولانى دە دورت آياقلانوب قايتورغە مجبور اولەدر ، اڭرە هر يىردە مسلمانلارنىڭ ياشلارنى

سيفارە سوندقلىرىدە : «عادت ايتىمامشىم» دېه اعتدال قىلوب رد ايلەش و سوكرە دە : «اڭ الوغ بىر عالم حضورنىدە قىرە شاگردىنىڭ بو حالى - صبى يىشىغ - سوزىنە طوغرى كەش اولسە كىرك» دېه كوگلم معذب اولەرق يورمىشيدم . شەدى بو ماجرانى كور - دېكم سوڭ نوڭا عادت و استعمال ايتىمىدەم ايچون طوغروسى كىندىمى تىرىك ايتىم . كونلارنىڭ بىرندە بىتون حضورمى بىرەك و خستەلىكىدىن مشكل حاللارگە كتورەك جىزى راحلىكىنىڭ اهمىتى يوقدر .

انسان عادت اسيرىدر . طبيعى اشلاردىن باشقە لىرىنى حدذاتىدە فائىدە وراحت و بىردىكىدىن دىگل بلكە عادتنى بىرىنە كتورمك جەتتىن قىلور . حتى طبيعى اشلارنىڭ بىر چوغىسى دە عادت كە تابىدر . چاى ايچوب لذت آلمق ، چاينىڭ آدم بالاسى ايچون ضرور بىرشى اولدىغىدىن دىگل بلكە يالكىز عادت اجرا ايتىمك جەتتىندىر . اڭرە عادت ايتىمىش اولسە ايدى چاينىن حاصل ايلەش لذتنى قاينار صوابچەمكىدىن هم تابار ايدى . شونىڭ ايچون : «بورنقىلر چاى ايچىمىقسىز بىر نېچوك كون كېرىمىشلر ؟» سؤالى وارد دىگلىر . تماكو تارتىمق دە اوشبو قىلدىن اواسە كىرك . انسان ، اڭرە چاى ايچارگە و تماكو تارتورغە عادت ايتماز اولسە بونلاردىن معروم اولدىغى ايلە راحتىسىدە اولماز . بىر كىندىم اوشبونى نىچرە ايتىمك ايچون ايتىمى آى قدر بىر مدت چاى ايچىمىم . يالكىز سوت ياكە شىرك سالنىمى قاينار صوابچەمكىدەم . چاينىڭ ضرورتى نە بىردە ! حتى كوگلى ايچون بىر قدر آغرىقى حس ايدىلنە باشلادى . بوكون امىنم كە قاينار صوابچە شىرك ياكە سوت اولدىغىدە چاى اولمايدىغى ايچون كىم بوزلاچق دىگلىر .

ايت آشامقدىن لذت آلمق دە بىنە چاى و تماكو قىلدىن عادت بلاسىدر . يوقسە ايتىمك انسان ايچون حتى ضرورتلى ايتىمكىن حىكىملىرىدە چوقلارنى سويلرلر . مال آسراب يورومچى عربلر ، اوز بىرلارنىدە اشلىق اولەدىغىدىن چىتلىرىن هم اشلىق يورتىمك عادتلىرى باشلانمايدىغىدىن ايت اشارغە احتمال كە مجبور

اوشبو اورنده كورامش باشلرگز قىيلندن اولسهلر هيچ شېهه يوقدر كه استقباللرى پارلاقدر « ديدى . آخوند حضرت ده كيمه چى روس غه : «مع التأسف سزنگ باشلرگزنگ عادتلىر يواش يواش بزم باشلرمزه هم سرايت ايدوب كلكده در» ديه جوابلاندى .

بز بلغار تركلىر ايله زمانه كوب اوغراشدى . پك فاتىغ جبر جفالر قىلوب قارادى ايسه ده تامرمنى قورتورغه موفق اوله آلمادى . بزلر هميشه وارمز ، باشقهلر قىيلندن دنيا ده ياشارگه نيتمز درستدر . فقط اوشبو نيتمز ، يرينه كلور ايچون الوغ بر شرط وار . بو ايسه باشلرمزنگ توفىقلى وحسن خلقلى اولمقلر يدى . اكرده ياشلرمز اسرافى سفاهندن يراق بورسهلر ، ملتزم دوام قيله چق و باشقهلر ايله برلكده بوريه چك . معاذالله اكرده ايسرتكچ ايجارگه باشلاسهلر ، بزلر بو كوندن بتدك يوغالدىق ، باشقه يوقدر .

« اوما » شهر يدك تاغ و بولونلىرى ، باغچه و صولرى گوزل ، « مقصود » داچهلر ينگ منظره لرى فرح بخشادر . لىكن « ايباتى » تاغلر نده و ييلغه لرنده اولان طبيعى خوشلق و خاطرله كتورمش صفا و مسرتلر ، انسانى دوچار حيرت ايدى چك مرتبه ده در .

« اورسكى » ايله « آفتوبه » آراسى ۱۴۰ چاقوروم تخمين ايدلىكى حالده آنچق « خيرصون » ، « قوس ايستاك » اسمنده ايكى عدد مهاجر خاخوللر فر به لرنندن كچك فونوب و هر ايستد كچه توقتاب سهوار قاينانوب چاى ايچوب ، كيف صفالر ايدوب يورديكمز جنت روشننده خوش ايسلى اولنلر ، نسيم سحر روشننده دولقونلاب طور مقده اولان لطيف هوالر آز كونلر سوكنده خاخوللر آياقلىرى آستونده ايزله چكى و ايسلر ده بوزلاچقى ، آب حيات تعبيري نه لائق اولان « يمان فارغالى » ، « السكان فارغالى » ، « قوس ايستاك صابى » ، « ايبايتى » اسمنده ييلغه لر دو كغزلر ايله طولاچقى معلومدر .

« آفتوبه » ده بيوك بر نگرمان قورلد يغنى كوروب كندك . بونى ايسه ايكى اوچ مهندس اسننا ايدلسه فالان اعضالىر مسلمانلردن عبارت بيوك بر شركت تاسيس ايتمكده در .

اونونه يازدم . احمد افندى كتبخانه سنده بر كتابه : « وولتر » ، فخر كائناات افندى شائينه لايق دگل صورنده بر تياترو كتابى يازدى ايسه ده سوكره يتبع و كوب نفتيش سايه سنده رسول اكرم سيرينه واقف اولدى و اولسكى عملينك خطا ايدى كنى تمام آكلادى و شوگا مقابل اولمق اوزره « ژان غانينيه » نام مستشرق اثرندن اقتباس ايله رسول اكرمى مدح ايدرك بر اثر نشر ايدلى « مضموننده بر فقره اوقودم . اوشبو وقت كوكلنده شول درجه ده انت حاصل اولدى كه تعريف ايدركه افتدارم يوق .

اولسكى اثرى نشر ايدلىكى سوگ وولتر ، رنچى درجه دشمانى اولان پاپا طرفندن : « سوكىلى و غلوم وولتر ! .. » ديه باشلانمش بر تشكر مکتوبى آلد يغى معلومدر . سوگ اثرى نشر اولد يغى بعدنده پاپا ، نه حالگه دوشدى كنى كوره سى ايدى ! وولتر كى فيلسوفى حالى ايله مناسب اولانى ده طبيعى ، سوگ اثر يدى . نيمر بول آرباسينه اوطورد يغم سوگ تكرر « الغفران » نى آلوب ، طوقناد يغم يردن مطالعه ايدركه كر شدم .

اوقور ايچون ديه حاضر لب قويمش تركى و عربى اثرلر م خبلى اولد يغى حالده نيچون « الغفران » نى آلمشيدم ؟ بونك سببى ايسه مصر جريده لر ينگ « دانتى » حقنده چيقارمش مشهور مناقشه لرى ايدى . ايتاليا لولر « اسكندريه » شهرنده اوزلر ينگ شاعر لرى « دانتى » ايچون تمثال (پامتنيك) اوطورتىق اولد يلر و « دانتى » نك غايت معلومانلى ، اجتماعى و اخلاقى قاعده لرنك مخترعى اولد يغنى دعوى قىلد يلر . اما فخر كائناات افندى حقنده اهمقلر قىيلندن بر حكاييت يازد يغنى سبب كوستروب اسلام جريده لرى بوگا راضى اولماد يلر . بعضيلرى ايسه « دانتى » نك آروپانى حيران ايتمش هنرى صرف معرى مالى ايدى كى و هر بر كمالاتى آنك اثرلر ندى اوغرا ماش نرسه لردن عبارت اولد يغنى حتى افندى رسول اكرم حقنده يازمش اولد يغى حكاييتى ده . معرينك « الغفران » ده اولان حكاييتينك اشخاصنى اوزگرتوب

كوردم بو كتبخانه نى: «مالا اذن سمعت ولا عين رأيت» سوزينه مصداق ايدلسه جائزدر، فقط بن بونلر نك يالگز، باشلرندن برر بيتلرينى گنه آچوب كوردم. بوده بارى ده دگل، بلكه اوندن برى گنه ايدى. احمد افندى كتبخانه سينك اورناسينه كروب اوطوردم ايسه ده، بوندن هم استفادهم يوق حكمنده اولديغنى يوقاروده بيان ايتدم. مع مافيه «دائرة المعارف»، «مجموعه ابوالضيا» كى عزيز اثر لرنى عاريت بوللو آلوب طورديغمدن الك كروب منفعت كورديكيم كتبخانه، احمد افندى كتبخانه سى اولمشدر.

«آفتوبه» ايله «اورنبورغ» آراسنده ۸ ساعت قدر وقتده يوردك. خانه گه قايتوب كورديكيمده مطبعه دن كالمش آدم: «شورا ايچون مقاله لر و پرگز! حرف جيوچيلر كوتوب طورالر» ديه اوزمنى قارشو آلدى.

غراف طولستوى وفاتى

بو عصر نك حكيملرندن و داهيلرندن سانالمش لىق نيقولايوويچ غراف طولستوى، اوشبو نويا بر ۷ نچى كون ابرته ساعت ۷ نچى ده وفات ايتدى و ۹ نچى كون كوملدى. بونك وفاتى ايله روسيه ده عالي فكرلى بر آدم بوغالدى و اورنى ده بوش بولوب قالدى. ترجمه حالى كيل چكده درج اولنه چقدر.

محررى: رضا الدين بن محمد الدين

ناشرى: محمد شاکر و محمد زاکر راسيفلر

گنه ترتيب ايتديكنى ميدانه فويديلر. ايشته «الفقران» رساله سىنى اوشبو بختلر ايله آشنا اولور ايچون باشقه لر دن ترجيح ايتمشيدم. ادبيات عربيه ده كمالات تحصيل ايتديكلرندن، جاهلى و اسلامى شاعرلر ترجمه حاللرى ايله آشنا اولدقلرندن صوگ، شاگردلر مز اوشبو «الفقران» نى مطالعه ايدر اولسه لر لذت تاباچقلرنده شبيهه مز يوق.

* * *

اوزون سوز نك فسقه سى «اورسكى» سفرندن ممنون اولدم، فقط كتبخانه دن مرادمه موافق استفاده ايله آلماديقم ايچون ناسف ايتديكمنى ياشدررگه اقتدارم يوقدر. روسيه اسلاملى ايچنده باي كتبخانه لرنك ايچلر ينه كرمك و كورمك، كورديكلرمدن هم فائده آلهق - نه حكمتدر بگا ميسر اولمادى. الله رحمت ايتسون، نعمت الله حاجى اوز كتبخانه سىنى كوسترمك ايچون دفعه لر ايله دعوت ايتديكى حالده وارا آلمادم. داملا عالمجان حضرت كتبخانه سىنى كوررگه ديه وارديقمده كنديسى «قران» شهرندن بر طرفه كتديكى وقتنه تصادف ايتدم. شهاب الدين حضرتدن قالمش كتبخانه نى كورر ايچون ديه وارديقمده ولدنجيبلرى برهان الدين حضرت: «كتابلر كداو- ايله ايدى، آفتارغه ممكن دگل» ديه بيان دعوت ايتدى. بو كى فاضل بر آدم نك، پير عزيزلرندن قالمش اثر لرنى حبس فيلوب صندوقلر ده وپادواللر ده آسراميه چغنده شيهه م يوق. بونى ايسه علم اهلى دگل، علمسز آدم ده قيلماز. بو سوزى كتابلرنى كوستررگه ايستما ديكندن يالگز بهانه غنه اولمشدر، ديه ظن ايتدم. سيد على ظاهر افندى ايله «پلدانگى» كه وارديقمده آز آراده عبدالله افندى كتابلرينى

«شورا» اورنبورغده اون بيش كونده بر چققان ادبى، فنى و سياسى مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-й СТР. ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 и 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
АДРЕСЪ: г. Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدى: سنه لك ۵، آلتى آيلىق ۲ روبله ۶۰ كاپك.
«وقت» برلن برگه آلوچيلرغه:
سنه لك ۹، آلتى آيلىق ۴ روبله ۶۰ كاپك در.

« شرق كتابخانه سى » نده مصر - استانبول - هند -
 بيروت مطبوعاتی كلیتلى صورتده موجود در .
 مكتب و مدرسہ لر ایچون هر فندن، هر توری درس
 کتابلری، کویلب آلفوچیلرغه غایت آرزان بهالیه کوندر لمکده در .
 مفصل « اسامی الکتب » بوش یبارلور .
 زادانکه سر نالوژ ایله یبارلماس. بر سپارش (زا کاز)
 نڭ دورتن بری قدر زادانکه یباریلورگه تیوشلی .
 بوچته مصارفی آلوچیدن .

شَرِيقْ كِتَابْخَانَه سِی
 صِلَاحِی : اِحْمَدِ اسْحَاقِی
 اَوْرْ سِقْ شَهْرَه زَنْدَه
 سَه تَاسِی ۱۹۰۶

Адресъ: Орскъ, Оренбург. губ.
 Ахмеду Исхакову.

محترم اماملرمز دقتنه!

یاشلر قویلور ایچون
 میترقه دفترندن سؤیدینه بیرورگه فورماسی
 دوخاونی صابرانیه طرفندن باصالوب تصدیق
 ایدلگان میتر یجسکی اسپرافکه هم سیمینی ویپسکه
 بلانقه لری باصالوب چقدی .
 بهالری : یوز دانه سی ۵۰ ة . بوچته مصرفی ایله ۸۵ ة .
 نالوژ ایله ۱ سوم .
 آدرس : «ВАКТЪ» Редакция газ. Оренбургъ.

« وقت » مطبعه سنده

هر توری کتابلر، خط و اسچوط بلانقه لری،
 کانؤیرتلیر، طوی و ضیافت ایچون زاپیسکه لر،
 تبریک هم ویزیت کارتوچکه لری نفیس
 و گوزل روشده اشلنه در . چیتدن سورا -
 توچیلرغه تیز مدته اشله نوب یبارلدر .
 آدرس :

«ВАКТЪ» Редакция газ. Оренбургъ.

« کریموف ، حسینوف و شرکاسی » نڭ کتاب مغازینلری اورنبورعهده هم اوفاده . مصردن یا شئی کیلگان کتابلر :

بهاسی	بهاسی	بهاسی
۲۵ سوم تین	السعادة الابدیه فی الشریعة الاسلامیه	۱ سوم ۲۰ تین
۱ » ۵۰ »	کتاب اعجب العجب	» ۷۰ »
» ۵۰ »	المبین فی النظر العقل الصحیح	» ۵۰ »
» ۵۰ »	انقسطاس المستقیم	» ۳۵ »
» ۲۵ »	الاسلام روح المنیة	» ۸۵ »
» ۲۰ »	امدرة افیخرة فی کشف علوم الاخرة	» ۲۰ »
» ۲۰ »	رسالة الغفران	» ۸۰ »
» ۸۰ »	الورد کرومر والاسلام	» ۴ »
» ۲۵ »	المرأة المسلمة	» ۸۰ »
» ۲۵ »	خمسة رسائل نادرة	» ۳۰ »
» ۸۰ »	الاحکام الشرعیة	» ۴۰ »
» ۸۰ »	المعلقات السبع	» ۲۰ »
» ۵۰ »	الاسلام والنصرانیة	» ۱۵ »
» ۲۰ »	مصباح الظلام	» ۵۰ »
» ۸۰ »	تأسيس النظر	» ۶۰ »
» ۶۰ »	رسالة التوحید (محمد عبده)	» ۶۰ »
» ۳۰ »		

بهمقدار زادانکه بهرلسه فالغانی نالوژ، ایته . زادانکه که آچه اورنینه بوچته مارکه سیده مقبول یبروراد خودلری آلوچیدن .

آدرس : Оренбургъ, Уфа, Т-ву Каримовъ, Хусаиновъ и К-о.

«وقت» اداره خانہ سينگ اوز مطبعہ سندہ نفيس روشدہ اعلا کاغذگہ باصلوب چققان توباندہ گی اثرلر ادارهدہ ہم مشهور کتابچیلردہ صاتمقدہدر. ادارهدن یوزلب آلوچیلرغہ مخصوص اسکیدکہ قیلنور. آدرس: „ВАКТЪ“ редакция газ. Оренбургъ.

«دورت کون»

روسلرننگ مشهور ادیبلرندن ژ. غارشین اثری بولوب، ر. رقیب طرفندن ترجمہ قیلنمشدر. بو رسالہدہ عاربہدہ یارالانمش بر صالداثنگ اوزی ٹوتردیکی تورک صالداثی یانندہ دورت کون عنابلانوب یاطدیغی و شور اثنادگی احوال روحیہسی - حسیانی تصویر قیلنمشدر. بهاسی ۸، پوچتہ ایلہ ۱۰ تیندر.

«قوز غونلر اویاسندہ»

شاختہدہ غی مسلمان اشچیلر طورمشینہ دائر شریف افندی کمال قلمی ایلہ یازلمش عبرتلی بر حکایہدر. بهاسی ۱۲ تین، پوچتہ ایلہ ۱۴ تین.

«کتب ستہ و مؤلفلری»

حدیث و سنت عالملری قاشندہ «کتب ستہ» دیہ مشهور اولان حدیث کتابلری و آنلرننگ مؤلفلری حقدہ یازلمش بر رسالہدر. ۱۳۶ بیتدن عبارت اولان بو رسالہنگ حقی ۴۵ تین.

«باصلماغان شعرلر»

اوتوز قدرذاتلرننگ شعرلرندن نمونہلر خیولوب یازلمش شعر مجموعہسیدر. حقی ۳۰ تین، پوچتہ ایلہ ۲۴ تین.

«رحمت الہیہ»

بو اثر، محترم موسی افندی طرفندن قوزغاتلمش «رحمت الہیہ» مسئلہسی حقدہ مجتہد و محدث ابن القیم الجوزیہ حضرتلرننگ «حادی الارواح» نام بیوک اثرنگ اولان بر فصلینگ ترجمہسندن عبارتدر. ایکنچی مرتبہ باصلدی. مرتبہ رضا الدین بن فخرالدین. حقی ۱۰ تین، پوچتہ ایلہ ۱۲ تین.

«ترویسیکی علماسی و اصول»

«جدیدہ»

اصول جدیدہ ایلہ بالالر اوقومتق شرعا وعقلا درست ایدیکی حقدہ، شیخ زین الله نقشبندی حضرتلری ہم برابر اولندیغی حالده ترویسیکی علماسینگ اعلام نامہ وعمومی نصیحتلرندن عبارت بر اثردر. ایکنچی مرتبہ باصلدی. حقی ۵.

«محمد علیہ السلام»

معتبر اصللردن آلنوب یازلمش بو اثرمکتب بالالربنہ درس ایتوب اوقوتورغہ ہم مطالعہ ایچون بیک موافقدر. مرتبہ رضا الدین بن فخرالدین. حقی ۲۰ تین، پوچتہ ایلہ ۲۴ تین.

«اویغہ کیلگان فکرلم»

محرری عمر القراشی.

عزتہ وژورناللردہ اونکون قلمی ایلہ مشهور عمر افندی ننگ ۴۹ صحیفہلی، احسان یغشیلق، ملتنی اصلاح، بلندک سویوکبی اون فصل اوزرہ ملتیزی ایگ بودہتکان مسئلهلردن بحث ایتمش بو اثر «وقت» ادارهسی طرفندن باصلوب چقدی. حقی ۱۲ پوچتہ ایلہ ۱۶.

«تاریخ اسلام»

ابتدائی و رشدی مکتبلردہ اوقومتق ایچون استانبولده مکتب سلطانی مآذونلرندن عثمان افندی جلیلر طرفندن آچیق تورکی تلندہ یازلمش بو اثر، ایکنچی مرتبہ باصلوب چقدی. حقی ۱۸ تین، پوچتہ ایلہ ۲۲ تین.

«جغرافیای عمرانی»

غیمنازیہ وریالنی مکتبلردہ اوقوتولا طورغان درس کتابلرندن آلنوب ترتیب ایدلمش بو اثرنگ تلی آچیق، افادہسی ینگل، مکتباردہ درس قیلوب اوقوتورغہ مناسبدر. مرتبہ فاتح کریموف ایلہ نورالدین آغہبدر. حقی ۳۰ تین، پوچتہ ایلہ ۳۶ تین.

«بالالار اچون واق حکایه لر»

باشقا تللردن کورچلوب ترتیب ایتلگان بر اثردر. مرتبہ دردمند. حقی ۱۲ تین، پوچتہ ایلہ ۱۶ تین.

«تل یاریشی»

یتمش در، زیاده اهل قلم طرفندن حکایہ ہم مقاله روشندہ یازلغان بو اثرده اونطولغان یا کہ یوغالغان چن تاتار سوزلرننگ بیک کوبسی جیولغاندر. اوشبو ۱۹۵ صحیفہلک اثر، گوزل کاغذدہ گوزل روشدہ باصلوب هر برکتابچیلردہ ۷۵ تینگہ صاتمقدہدر. پوچتہ ایلہ ۸۵ تین.